

פרשת וישב

מה בפרשה: סיכום מתומצת על פרשת השבוע

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" - לאחר שעבר תלאות רבות, כפי שקראנו בפרשיות השבוע, החליט יעקב להשתקע בארץ גושן בתקוה שימצא בה מנוחה ורוגע. אך רבות מחשבות בלב איש...

חלומות יוסף

מבין שנים-עשר בניו אוהב יעקב יותר מכל את בנו אשר ילדה לו רחל - יוסף. רק לו "עשה כתונת פסים". היחס המיוחד גרם לשנאה אצל יתר האחים כלפי יוסף, עד כדי כך, שלא יכלו להשיב לו שלום. שלא כאחיו המשיך יוסף לאהוב אותם ולכן, באופן טבעי, החליט לספר להם את החלום המענין שחלם. בחלומו נראו האחים מאלמים אלומות כשלפתע מבין האלומות מזדקפת אלומתו של יוסף. לאחר מכן סובבות אלומותיהם של יתר האחים ומשתחוות לאלומה זו.

האחים, שלא התקשו לפתור את משמעות החלום, זועמים על יוסף: "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשל בנו,?" אך יוסף בתמימותו ממשיך לספר לבני משפחתו על חלום נוסף, בו נראים השמש והירח ואחד-עשר הכוכבים משתחוים לו (השמש והירח אלו הם אביו ואמו ו-11 הכוכבים מייצגים את אחיו).

גם יעקב, כשהוא שומע את דבר החלום, מביע את הסתייגותו ממנו, בתקוה שהדבר ישכך במקצת את שנאת האחים; "הבוא נבוא אני ואמך (שכבר נפטרה) להשתחוות לך ארצה" - הוא מטיל ספק באמיתותו של החלום. בכל זאת הצליחו חלומות יוסף להגביר את השנאה והקנאה אצל האחים.

מכירת יוסף

באחד הימים יוצא יוסף בשליחות אביו אל מקום המרעה, לבדוק אם הכל כשורה אצל אחיו הרועים את הצאן. לאחר מכן אמור יוסף לשוב הביתה. אולם האחים, בראותם את יוסף, החליטו כי זו ההזדמנות לשים קץ, אחת ולתמיד, להתנשאותו עליהם. בתחילה רצו ל... הורגו אך בהתערבותו של ראובן הבכור הוחלט להשליכו לבור. הם השליכו אותו לאחד הבורות, בתוכו שרצו נחשים ועקרבים, לא לפני שפשטו ממנו את כתונת הפסים המיוחדת שנתן לו אביהם.

בכל אופן עדיין נקפם ליבם ויהודה פנה אל אחיו: "מה בצע כי נהרוג את אחינו (בבור) . . . לכו ונמכרנו לישמעאלים". ההצעה מתקבלת ויוסף נמכר לאורחת ישמעאלים העושה את דרכה למצרים. ביודעם שלבטח ידאג יעקב ליוסף, שהיה אמור כבר לחזור הביתה, לקחו האחים את כתונת הפסים של יוסף, טבלו אותה בדמו של שעיר עיזים ושלחוה לאביהם. יעקב הכיר מיד את הכותנת; "ויאמר, כתונת בני, חיה רעה אכלתהו, טרופ טורף יוסף". כדין אב האבל על בנו ה"מת" קרע יעקב את בגדיו ומאן להתנחם.

לאחר שראו האחים את צער אביהם התחרטו על מעשיהם ורצו לפדות את יוסף מיד קוניו, אלא שכל החיפושים אחריו היו לשוא. את כל מרירותם וזעמם שפכו כעת על מי שהגה את רעיון המכירה - יהודה.

יהודה ותמר

בעקבות הסכסוך שפרץ בינו לבין אחיו החליט יהודה, להפרד מהם וללכת למקום אחר. שם נשא לו אשה וזו ילדה לו שלושת בנים. משבגר בנו בכורו, ער, השיא אותו לתמר, אך בעקבות התנהגותו הרעה נגזר עליו מן השמים למות בגיל צעיר. כך עלה גם בגורלו של האח השני ובבית יהודה נשאר הבן הצעיר אשר

פרשת וישב

בהתאם לחוקי היבום היה עליו לשאת את תמר, אולם יהודה התחמק מנישואים אלה בטענה שעדין הוא צעיר.

התגלגלו הדברים ותמר התעברה מיהודה. כשבאו ואמרו שכלתו הרה פסק יהודה חד משמעית שעל פי כללי היבום היא אסורה כאשת איש: "הוציאוה ותשרף!"

ברגע זה התגלתה גדלותה של תמר, בדיבור קל היתה יכולה להוכיח את חפותה ולהוציא את האמת לאור, אך היא מעדיפה, כדי לא לבייש את יהודה ברבים, רק להציג את חותמתו ומטהו של האיש לו היא הרה, כשהיא משאירה ליהודה את האפשרות להתחמק מכל הענין. יהודה גם הוא עומד בנסיון ומודה על האמת ; "ויאמר: צדקה ממני". אכן, לא פלא כי משני אלה יצאה מלכות בית דוד המפוארת.

יוסף במצרים

בנקודה זו חוזרת הפרשה לעסוק בתיאור קורותיו של יוסף אשר הגיע למצרים ונקנה על ידי פוטיפר, שר הטבחים של פרעה. הברכה שורה במעשה ידיו של יוסף ואדונו המצרי מעלהו בדרגה וממנה אותו למנהל כל עניני הבית. בהיות יוסף גם יפה תואר חשקה בו אשתו של שר הטבחים ומשלא נענה להפצרותיה העלילה עליו בפני בעלה כי הוא מציק לה. בעל הבית רגז מאוד וציוה להשליך את יוסף לבית הסוהר.

שם פוגש יוסף את שר המשקים ושר האופים שהושלכו גם הם לכלא על ידי פרעה מלך מצרים. יום אחד חלמו השניים חלומות משונים והיו טרודים בפתרון חלומותיהם, עד שהופיע יוסף ופתר להם את חלומותיהם. שר המשקים סיפר כי ראה גפן בעלת שלושה שריגים שהבשילה והוא סוחט אותה לתוך כוס פרעה שהיתה בידו. אמר לו יוסף כי שלושת השריגים הם שלושה ימים שלאחריהם יחזיר אותו פרעה למשרתו הרמה. בהזדמנות זו גם ביקש משר המשקים שבצאתו לחופשי יזכיר את חפותו בפני המלך. לאחר מכן סיפר שר האופים את חלומו, בו נראים על ראשו שלושה סלים כשעל העליון עומד עוף ואוכל מן המאכלים שבתוכו. על חלומו אמר יוסף כי בעוד שלושת ימים ישא פרעה את ראשו מעליו ויתלה אותו על העץ.

ואכן, פתרונו של יוסף התגשמו, אך על אף ששר המשקים הוחזר למשרתו "ולא זכר שר המשקים את יוסף, וישכחהו".

פתרון החלום

התורה בפרשיתנו מספרת לנו על יוסף הצדיק, שפתר את החלומות לשר המשקים ולשר האופים. לכל אחד פתרון אחר - אף שלכאורה החלום נראה דומה. (אצל שר המשקים נכנס זבוב לכוסו, ואצל שר האופים העוף מנקרת מעל דברי המאפה) ומה פתאום הבין יוסף כי שר המשקים יחיה, ואילו שר האופים ימות?

אלא, את ההסבר לשוני בזה מסביר המגיד מדובנא הסבר במשל עצום,

משל לתמונה שהיה מצויר עליה אדם הנושא סל לחם על ראשו. באה ציפור והתחילה לנקר במקורה על "הלחם" שבסל.

עברו שני אנשים והסתכלו בדבר.

פרשת וישב

אמר אחד לחבירו: הצייר של התמונה אמן גדול הוא: הציור טבעי כל כך שאין הציפור מבחינהו חושבת את הלחם שבסל ללחם אמיתי.

אמר לו חבירו: האמת היא שהוא לא אמן גדול כל כך, כי רק את הלחם הוא הצליח לצייר בצורה כה מדהימה, שהרי אין הציפור מפחדת מפני האדם המצוייר בה.

אף כך הוא הנמשל:

כששמע יוסף את שר האופים מספר "והעוף אוכל אותם מן הסל מעל ראשי", הבין יוסף שאין לפניו אדם חי אלא צל של אדם... ולכן אמר לו "ובעוד שלושת ימים ישא פרעה את ראשך מעליך"...

2 החלומות 2 - תקופות - ווארט נפלא!

יש לשים לב לשינויים הדרמטיים שבין שני החלומות של יוסף.

בחלום הראשון - רק האחים משתחווים לו, ואילו **בחלום השני** גם ההורים משתחווים [השמש והירח].
בחלום הראשון, יוסף אף מיוצג על ידי נמשל 'אלומה' - כלומר ה'אלומות' שהם האחים משתחווים ל'אלומה' שהוא יוסף. ואילו **בחלום השני**, רק ההורים והאחים מיוצגים על ידי נמשל 'השמש והירח' והכוכבים, ואילו יוסף מופיע כעצמו ללא נמשל 'משתחווים לי'.

והביאור פשוט 2 החלומות מיוצגים שני השתחוויות שהשתחוו ליוסף, הפעם הראשונה כשהאחים באו לקנות אוכל - וכבר אנו מבינים מדוע ההורים לא מופיעים בחלום, מהטעם הפשוט שבשעת השתחוויה זו הם לא היו ולא השתחוו שכן רק האחים ירדו לשבור אוכל. אבל החלום השני מתיחס להשתחוויה השנייה שהשתחוו כאשר ירדו יעקב ובניו למצרים, שם גם השתחווה יעקב [ובלה שגדלתו כאמו, ראה ברש"י על הפסוק 'והנה השמש והירח'].

מעתה נבין גם את ההבדל השני, בפעם הראשונה השתחוו האחים ליוסף, לא כי כבדוהו כמלך גדול אלא פשוט מאחר שהם רצו 'אוכל' ועליהם היה להשתחוו כדי לקבל את האוכל, יוסף היה מבחינתם 'אלומת תבואה' - אופציה לקבלת אוכל לכן החלום היה אלומות תבואה שמשתחוו לאלומות אחרות, לא כן בפעם השנייה, כשבאו יעקב ובניו למצרים, ההשתחוויה היתה ליוסף כמלך של כבוד, שם החלום היה 'משתחווים לי' לא לאוכל שאני מוצג, אלא לאני עצמי, המלך.

גימטריות לפרשת וישב

"וַיִּשְׁרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מְכַל בְּנָיו כִּי בֶן זָקָנִים הוּא לוֹ וַעֲשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פָּסִים" (בראשית לז, ג). בן זקנים = 259 כנגד יעקב & 259 = ומובא במדרש תנחומא, פרשת וישב: "אלה תולדות יעקב יוסף אתה מוצא שהיה יוסף דומה לאביו בכל דבר וכל מה שעבר על יעקב כך עבר על יוסף".

"וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ נָא הַחִלּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי" (בראשית לז ו) & ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי- & ר"ת & "שנאה". יוסף מספר את החלום לאחיו וזה גורם שאחיו ישנאו אותו, כמו שכתוב בפסוק ח': וַיֹּסְפוּ עוֹד שִׁנְאוּ אוֹתוֹ עַל חֲלֻמֹּתָיו וְעַל דְּבָרָיו.

"וַיְהִי כִשְׁמָעוֹ כִּי הָרִימֹתִי קוֹלִי וְאָקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה" (בראשית לט טו) סופי התיבות שיוצא זה המילה & "אביו" שנגרם לו ליוסף הצדיק היה לו צער גדול וסבל רב בגלל כל זאת.

פרשת וישב

שָׁר הַמִּשְׁקִים = 995 = עַל כּוֹס יַיִן מְלֵא כְּבִרְכַּת יְהוָה = מְצוּה גְדוּלָה לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה . שָׁר הַמִּשְׁקִים הוּא אֲשֶׁר נֹתֵן אֶת כּוֹס הַיַּיִן לַמֶּלֶךְ , וְהַיַּיִן מְרַבֵּה וּמְבִיא גַם לְשִׂמְחָה .

יתרון האור מן החושך

מתוך סיפורי הפרשה עולה לימוד עמוק מאוד, איך מתוך החושך עולה האור. איך פועלת ההשגחה והיד המכוונת את כולנו אל התכלית. אנו רואים בפרשה איך בתוך מה שנראה כירידה גדולה ונוראית נולד אורו של משיח.

פתח דבר וקורות הפרשה

הפרשה מחולקת לשלושה חלקים. ראשיתה, חלומות יוסף, מכירתו וירידתו למצרים, המשכה, מקרה יהודה ותמר וסופה, תחילת קורות יוסף במצרים. הפרשה תמיד נלמדת לפני חג החנוכה, מפני שפרשת 'מקץ' שבאה אחריה, חייבת תמיד להיקרא בשבת חנוכה. נראה בהמשך כיצד כל הדברים קשורים זה בזה בצורה מופלאה.

ישיבה בשלוח

כביכול, מאורעות פרשת 'וישב' אמורים היו להתנהל על מי מנוחות. יעקב אבינו, אחרי 20 שנות עבודה אצל לבן, אחרי מפגש סוער עם עשו, אחרי מעשה הפורענות עם דינה בתו, מגיע סוף סוף אל הנחלה המובטחת - "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, בְּאֶרֶץ מִגְרִי אֲבִיו--בְּאֶרֶץ, כְּנָעַן". אבל, במקום השלוח שחיפש יעקב אבינו, מוצאות אותו צרות צרורות. בדומה לעם ישראל בזמן הזה, אחרי הצרות של אלפיים שנות גלות, אחרי גרוש ספרד וכל הרדיפות, אחרי השואה האיומה, הגענו הנה אל הארץ המובטחת. אולם, מהרגע שהתישבנו בארץ מגורי אבותינו, נראה כי הצרות שלנו רק הולכות ומתגברות. מה פשר המהלך הזה? כיצד ניתן להבין אותו? איך במקום אור נראה שחושך?

אומר המדרש, "ישב לו יעקב בטח ושאנן בארץ אחוזתו ארץ כנען. אמר רב אחא: בשעה שהצדיקים יושבים בשלום, ומבקשים לישיב בשלוח בעולם הזה, השטן בא ומקטרג, ואומר: לא די להם במה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שהם מבקשים לישיב בשלוח בעולם הזה?" (בראשית רבה). מיד קפץ עליו "רוגזו של יוסף". התחילה הטלטלה, אולי, הגדולה ביותר בחיי יעקב, בנו האהוב נעלם ממנו למשך עשרים ושתיים שנה. מדוע כל זה קורה? נראה שזוהי חלק מהתוכנית האלוקית.

תולדות יעקב יוסף

הפרשה פותחת, "אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב, יוֹסֵף". אומר רש"י, "וישב יעקב וגו' - אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים... פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו... לפי שהם חשובים לפני המקום, להאריך בהם, וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד פלוני וכשבא לנח, האריך בו וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם, קצר בהם ומשהגיע אצל אברהם האריך בו, משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה, עד שמוצא את המרגלית ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית".

רש"י רומז לנו על דבר חשוב לעבודתנו. כל אלופי אדום הכתובים בסוף הפרשה הקודמת הם כמו חול. יוסף הוא אותה אבן טובה, עליו התורה הולכת לפרט עכשיו, מתרכזים בקדושה. הקדושה היא כמו אבן טובה שהיא מגובשת. הסטרא אחרא היא כמו חול, מפוזרת, כל פרודה היא לעצמה. כך האדם, כשנמצא בצד האחר, כל הכוחות שלו מפוזרים, אין לו נקודה אחת מרכזית שסביבה הוא עובד. על מנת לסדר את החיים בצורה נכונה, צריך לרכז את החיים סביב נקודה אחת, להידמות למרגלית, להתגבש סביב הנקודה התכליתית.

חלומות יוסף

פרשת וישב

חומש בראשית ידוע גם כחומש החלומות, מופיעים בו מספר חלומות. פרשת 'וישב' פותחת בחלומות יוסף ומסיימת בחלומות שר המשקים ושר האופים. יוסף חולם את שני חלומות - חלום האלומות בשדה וחלום השמש, הירח והכוכבים. לשניהם משמעות אחת, יוסף מקבל חלום שהוא בגדר נבואה, הוא חוזה שהוא עתיד לשלוט על אחיו ולהיות גדול מהם ושעתידים כולם להשתחוות לו. יש כלל ש'אסור לכבוש נבואה', לכן יוסף חייב לספר את החלומות שלו.

המשך המאורעות - חלומותיו מעוררים את שנאת אחיו אליו. לא די שאביו מפלה אותו לטובה ועושה לו כתונת פסים, ולא די שיוסף מוציא דיבתם בפני אביו, עכשיו גם יש לו חלומות גדלות. מכאן מתגלגל הסיפור במהירות. האחים יוצאים לרעות את הצאן באזור שכם. יעקב שולח את יוסף לדרוש בשלום, האחים זוממים להורגו. אחת הסברות, שחשבו שהוא ה'עשו של הדור'. אולם בעצת ראובן, במקום להורגו, האחים משליכים אותו אל הבור, ובעצת יהודה, מוכרים אותו לשיירת ישמעאלים שעוברת במקום. במקביל, סוחרים מדינים שעוברים במקום מעלים את יוסף מהבור, הישמעאלים והמדינים מגיעים לפשרה ומחליטים למי שייך יוסף, יוסף מורד מצרימה ושם הוא נמכר לפוטיפר, סריס פרעה, שר הטבחים.

יהודה ותמר

האחים מודיעים ליעקב כי "טָרַף טָרַף, יוֹסֵף". לשמע הבשורה הנוראה יעקב שוקע באבל מתמשך והשכינה מסתלקת ממנו. האחים שרואים כי יעקב ממאן להתנחם, מטילים את האשמה על יהודה, בטענה, כי הוא המנהיג של השבטים והיה צריך למנוע את המעשה. מיד כתוב, "וַיֵּד יְהוּדָה מֵאֵת אָסִיו". רש"י אומר, "יהודה מורד מגדולתו".

יהודה הולך מבית אביו אל חירה, איש עדלמי, שם הוא לוקח לו לאישה את בתו של שוע. נולדים לו שלושה בנים, ער, און ושלה. ער נושא את תמר לאישה ומת. און מיבם את תמר ומת גם הוא. שניהם בעוון ששיחתו זרעם ארצה. יהודה מורה לתמר לשבת בבית אביה, עד שיגדל שלה. עוברים ימים רבים, אשתו של יהודה מתה. תמר שרואה כי שלה גדל והיא לא ניתנה לו, שומעת כי חמיה יהודה מגיע לאזור, היא מסירה את בגדי אלמנותה, מתכסה בצעיף ויושבת על הדרך, במקום שעתיד יהודה לעבור. יהודה רואה אותה וחושב אותה לזונה ושוכב עימה. בתמורה, מובטח לה גדי עיזים וכערבון יהודה מפקיד בידה את טבעת החותם שלו, את שמלתו ומטהו. כתוצאה מהמפגש, תמר הרה. יהודה שומע כי כלתו הרה ומורה להוציאה ולשרוף אותה. היא שולחת לו את חפציו ואומרת כי לאיש אשר שייכים החפצים, לו אני הרה. יהודה מבין את מעשיה ומצדיק אותה. תמר יולדת תאומים, את פרץ וזרח. בהמשך נראה מדוע הכניסה התורה סיפור זה באמצע סיפור ירידת יוסף למצרים.

יוסף במצרים

המשך המעשה - יוסף עובד בבית פוטיפר והשם מצליח בידו ומצליחים כל עסקיו של פוטיפר, עד כי הוא מפקיד את כל אשר לו בידי יוסף. זליכה, אשת פוטיפר, מנסה לפתות את יוסף לשכב עימה ולאחר שנודע הדבר, פוטיפר משליך אותו אל בור האסורים. חלומות שר המשקים ושר האופים

גם בבית האסורים השם מצליח ביד יוסף ושר בית הסוהר ממנה אותו להיות ראש לכל האסורים. כעבור כמה שנים, מושלכים אל הכלא שר האופים ושר המשקים שחטאו לפרעה. הם חולמים חלום ויוסף פותר לכל אחד את חלומו ודבריו מתקיימים. כעבור שלושה ימים, יש יום הולדת לפרעה. אגב, זהו היום הולדת היחידי שמוזכר בכתובים. שר המשקים מוחזר לתפקידו, שר האופים נתלה ואת יוסף שוכחים בבור. עד כאן ארועי הפרשה.

סיפורים בסימן ירידה

הדבר הראשון שאנו רואים הוא, שכל הפרשה בסימן ירידה. האחים נופלים במידת הקנאה ובמעשה שלא עשה - מכירת אחיהם לעבד. יוסף יורד ממעמד רם, בן אהוב הלומד סודות תורה עם אביו, למעמד שפל,

פרשת וישב

עבד במצרים. יהודה יורד מגדולתו בין האחים ומשם נופל אל המעשה עם תמר. לבסוף, לאחר שיוסף מגיע לקצת יציבות בבית פוטיפר, מגיע הנסיון עם אשת פוטיפר וכתוצאה ממנו יוסף יורד אל המקום הנמוך ביותר, מוכנס לבית האסורים, אל הבור במצרים. ננסה להבין את ענייני הפרשה, מה מסתתר בפנימיות הסיפורים וכאמור איך כל זה קשור לימים האלה, ימי חג החנוכה.

קושיות על הפרשה

הדבר השני, פרשת 'וישב' מיוחדת במינה, קשה מאוד להבין את השתלשלות העניינים בה והעיון המעמיק מעורר שאלות רבות. מתחילה, איך הגיע יוסף להוציא לשון הרע על אחיו, שכתוב, "יָבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם כָּעֵה, אֶל-אֲבִיהֶם", הרי יוסף הוא הצדיק השלם במידת היסוד וידוע שפגם לשון הרע, מעבר להיותו איסור, הוא פוגם בברית, במידת היסוד?

כמו כן, איך כתוב, "וַיִּשְׁרָאֵל, אֶהָב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו", כשכתוב בגמרא, "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים" (מסכת שבת), ובעקבות אהבה יתרה זו, איך הגיעו האחים לתגובה שלילית כל כך, "וַיִּשְׁנְאוּ, אֹתוֹ; וְלֹא יָכְלוּ, דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם", הרי כתוב בתורה, "לֹא-תִשְׁנֵא אֶת-אָחִיךָ, בְּלִבְּךָ" (ויקרא י"ט י"ז) וכתוב בפרקי אבות, "הקנאה והתאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם", ולבסוף איך הגיעו האחים, השבטים הקדושים, שחז"ל אמרו שהיו כמלאכים עלי אדמות, למעשה מכירת יוסף שנראה כמעשה אכזרי ביותר ועוד שרצו להרוג אותו?

בנוסף, איך קרה שיעקב מאן להתנחם על העלמו של יוסף במשך עשרים ושתיים שנה? הרי התורה קבעה זמן מדויק לאבלות ולניחומים, ובכל מקרה אנחנו מחויבים לקבל באהבה את ההנהגה העליונה. כמו שכתוב, "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" (מסכת ברכות). אנחנו מחויבים, כל שכן יעקב אבינו, האדם השלם.

עוד ועוד שאלות עולות מהפרשה. מה היה עניינו של יהודה, מלך השבטים, לסור מדרכו ולשכב עם מי שחשב לזונה? כל העניינים האלה מחייבים אותנו להתבונן בעומק הפרשה ובתכלית כל המעשים הכתובים בה.

גזרת הגלות

פרשת 'וישב' היא בעצם תחילתה של גלות מצרים. בעקבות הגזירה של ברית בין הבתרים בה נאמר לאברהם אבינו, "כִּי-יָגֵר יִהְיֶה זָרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם..." (בראשית ט"ו י"ג), יעקב ובניו מחויבים לרדת למצרים על מנת לפרוע את החוב הזה ולקיים את הגזרה. אמרו חז"ל, "ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל" (מסכת שבת), אך כיוון שלא רצה הקב"ה לבזות את בכיר האבות בצורה כזאת, סובב מסובב כל הסיבות את כל המהלכים כך, שיוסף יורד מצרימה וכל זה על מנת להתחיל לקיים את הגזרה. חז"ל הסבירו זאת במשל, אם אתה רוצה להכניס את הפרה אל הרפת, קח את העגל והפרה כבר תבוא אחריו. משפחת יעקב, השבטים הקדושים חייבים לרדת למצרים, יוסף הוא המוביל. עוד נראה בהמשך למה דוקא יוסף חייב להוביל.

רצון הבורא

אם כך, רצון הבורא היה שיקרו כל המאורעות שבפרשה על מנת שיוסף יגיע למצרים. מבאר זאת ה"נתיבות שלום" ואומר, "יש לבאר הענין על האבות הקדושים, שאפילו האברים שלהם עשו את רצון השם, שיש דרגה של רצון במח, שהמח רוצה לעשות את רצון השם, ויש בלב, ויש מדרגה שהאברים כולם קדושים עד שגם הם נמשכים מעצמם לעשות רצון השם". כמו שכתוב בסיפור העקדה, "וַיִּשְׁלַח אֲבִרָהָם אֶת-יִדְוָה, וַיִּקַּח אֶת-הַמֶּאֱכָלִת, לְשֹׁחֵט, אֶת-בְּנוֹ" (בראשית כ"ב י'). פרשו חז"ל, אברהם אבינו היה צריך להתאמץ ולשלוח את ידו אל המאכלת. היד פעלה רק בהתאם לרצון האלוהי, הרצון שיצחק לא ישחט בעקדה ולא משה ממקומה כדי לאחוז במאכלת. האבות הקדושים והצדיקים טהרו את אבריהם מכל סיג ופגם עד שנעשו אבריהם מרכבה לשכינה לעשות את רצון השם בלבד. האיברים של יעקב ובניו פעלו

פרשת וישב

מעצמם להוציא לפועל את התוכנית האלוקית.

בחירה חופשית

הבנה זאת זורה אור חדש על כל הקורה בפרשה. אנו מבינים, שגם מה שנראה שלילי כל כך ואולי אפילו עומד בניגוד לתורה הקדושה, היה בעצם הוצאה לפועל של רצון השם. כל הפעולות שעשו יעקב ובניו היו תחת השגחה תכליתית. הקב"ה עשה שינוי במעשה בראשית וניטלה מיעקב ובניו הבחירה החופשית, האברים שלהם פעלו מעצמם על מנת לקיים את רצון השם.

לא נוכל במקום זה להרחיב על הנושא העמוק של "בחירה חופשית, כן או לא." אבל בודאי נוכל לתפוס שכל מעשי האבות המסופרים בספר בראשית הם אף פעם לא מעשה פרטי, תמיד התכלית היא התיקון הכללי של עם ישראל. אם ניטלה מהם הבחירה, אם פעלו בניגוד לתורה, היה זה למען תיקונו של עולם והענין עמוק עד מאוד ודורש עיון.

כחומר למחשבה אפשר להתבונן בדבריה של חנה בתפילתה, "ה' מְמִית וּמְחִיֶּה; מוֹרִיד נְשָׁאֹל, וְיַעֲלֶה. ה', מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר; מְשַׁפִּיל, אֶף-מְרוֹמִם" (שמואל א' ב' ו'). ההשגחה מסובבת את כל המאורעות בחיינו. הירידות והעליות, ההצלחות והכישלונות, הכל מאת השם, על מנת ללמדנו את אשר באנו ללמוד ולהביאנו אל התכלית, אל התיקון של נשמתנו.

יעקב קונה מדרגה

נחזור רגע אל יעקב אבינו. אמרנו בתחילה, כי העדרו של יוסף מבית יעקב למשך עשרים ושתיים שנה היתה חלק מהתוכנית האלוקית. אומר הרב שיינברגר שליט"א, יעקב רצה לשבת בארץ מגורי אביו, בכך התחילה הפרשה. הוא רצה לעשות את התיקונים שיצחק עשה, להגיע למדרגתו. רצה להשיג את המדרגה שנקראת 'חי', אליה הגיע יצחק. בפרשת העקדה למדנו כי 'חי' אמיתי זה מי שמוסר את נפשו בשלמות ודבק בחי החיים.

אבל, אומר הרב שיינברגר שליט"א, ליעקב יש חסרון. חסר לו עשרים ושתיים שנה של הקשר עם אביו. לכן קופץ עליו רוגזו של יוסף, הוא צריך לעבור את מה שעבר על אביו, מידה כנגד מידה, כך הבריאה עובדת. הכל פועל על מנת שיזכה להשלים את החיסרון ולהגיע למדרגת אביו. אמנם אחרי ש"שולם התשלום", בסוף העשרים ושתיים שנה, הוא אכן מגיע למדרגה זאת כמו שנראה בפרשת 'ויחי'.

יוסף מורד מצרימה

אמרנו שכל מה שפעלו האבות, הם פעלו למען העתיד, למען תיקונו של עולם. ננסה קצת להתבונן בענין. במדרש תנחומא נאמר, "מי שחי ביבשה ויכנס לים, הוא ימות, לא יכול לחיות. דג, החיים שלו במים, אם יצא ליבשה ימות. אבל, יונה הנביא היה מהיבשה והוא חי בים". המדרש מביא את האמירה הזאת בקשר ליוסף, כי יוסף נכנס למצרים. יוסף הצדיק בארץ של הטומאה הכי גדולה שיש, המקום השפל מכל. מה הוא עושה שם?

אומר הרב שיינברגר שליט"א, בגאולת מצרים כתוב, "וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם..." (שמות י"ב י"ב). הקב"ה בכבודו ירד למצרים במכת בכורות, לא שליח ולא מלאך. זאת בגלל שטומאת מצרים היתה כל כך גדולה שאפילו מלאך היה נפגם שם. נשאלת השאלה, איך יוסף כן יכול להיכנס לשם?

כתשובה לכך מביא המדרש את האמירה הנ"ל. כדי להראות שהחיים של הצדיקים זה חיים מסוג אחר. אין להם כללים היכן לחיות. לא כמו הדג. הצדיקים יכולים לחיות במקום שהוא לא המקום הטבעי שלהם. יעקב אבינו כבר עשה הכנה לזה, בזה שחי אצל לבן. יעקב, כראש למידת האמת, חי אצל לבן, הראש של השקר. מסביר הרב שיינברגר שליט"א, הבניין המושלם זה זה שנבנה מההפך שלו.

יוסף הוא הצדיק, מידת היסוד, וכאן שמים אותו בתוך חרפת מצרים, "וְזָרְמַת סוּסִים זָרְמָתָם" (יחזקאל כ"ג כ'). הם ההפך הגמור מיוסף. מצרים זה המקום הכי מזוהם בבחינת היסוד. כמו שאומר יוסף לאחיו הבאים מצרימה, "לָרְאוֹת אֶת-עֲרֹת הָאֶרֶץ בְּאַתָּם" (בראשית מ"ב ט'). מצרים היא הערוה של כל העולם. אומר

פרשת וישב

הרב שיינברגר שליט"א, כל מדינה מייצגת איבר אחר בעולם, מצרים זה העורלה. יוסף שהוא צדיק יסוד עולם צריך ללכת לשם כדי לחתוך ולהסיר את העורלה של העולם. בהמשך הסיפור, כשיבואו המצרים לבקש ממנו את לחמם ולא יהיה להם כסף, התנאי שיוסף ייתן להם זה שימולו את עצמם, כל מצרים. יוסף מחליש את חרפת מצרים ומכין את המקום עבור בני ישראל.

הכשרת הקרקע

אומר הרב שיינברגר שליט"א, היסוד נקרא 'חי עולמים', שהוא חי בשני עולמות, יכול לעבור בכל המקומות ולא להינזק. כמו אצל יצחק אבינו שמסר את נפשו בעקדה ונקרא 'חי', הגיע למדרגת 'חי', כך יוסף, בניסיון אשת פוטיפר, כשעומד נגד יצרו במסירות נפש, נקרא 'חי'. הוא זה שיכול לחיות בכל מיני מצבים. שום מצב לא ישנה אותו ולא יפיל או ישבור אותו. רק הוא זה שיכול להכשיר את הקרקע לבואם של בני ישראל מצרימה.

יש רמז לכך בפרשה. יוסף מתמודד עם שר הטבחים, שר המשקים ושר האופים. טבחים, משקים, אופים - ר"ת טמא. יוסף כאמור מתמודד עם טומאת מצרים. בכך שהוא פותר את חלום שר האופים לרעה, הוא מסיר את האות א' מהמילה טמא ומשאיר רק מ"ט - כנגד מ"ט שערי טומאה שאליהם יגיעו עם ישראל בשעבוד מצרים לפני הגאולה.

לידת משיח

נשאר לנו עוד ענין אחד לברר. מה עושה סיפור יהודה ותמר באמצע מאורעות יוסף? כאן אנחנו לומדים עוד פרק בדרכי ההשגחה העליונה. כתוב במדרש רבה, "ר' שמואל פתח, "כי אֶנְכִי יִדְעָתִי אֶת-הַמִּשְׁבֵּת" (ירמיהו כ"ט ו"א), שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ותעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ותעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק ובורא אורו של מלך המשיח". מה זאת אומרת?

כתוב במגילת רות, "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָצִי, פְּרָצִי הוֹלִיד אֶת-חֲצֹרֹן. וְחֲצֹרֹן הוֹלִיד אֶת-רָם, וְרָם הוֹלִיד אֶת-עֲמִינָדָב. וְעֲמִינָדָב הוֹלִיד אֶת-בְּנִשְׁוֹן, וְבְנִשְׁוֹן הוֹלִיד אֶת-שִׁלְמָה. וְשִׁלְמָן הוֹלִיד אֶת-בְּעָצָה, וְבְעָצָה הוֹלִיד אֶת-עֹבֵד. וְעֹבֵד הוֹלִיד אֶת-יִשָּׁי, וְיִשָּׁי הוֹלִיד אֶת-דָּוִד" (רות ד' י"ח).

"וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָצִי", מתי נולד פרץ? בפרשה שלנו. באמצע כל הירידות והבלבולים, הקנאה והפגמים, נולד פרץ מהחיבור בין יהודה ותמר. בזיווג זה עובר זרעו של משיח בן דוד. באמצע ההסתר הכי גדול - היעלמו של יוסף, אבלו של יעקב והסתלקות השכינה ממנו, מספדו של ראובן, ענייניו של יהודה - נולד הגואל.

שתי הנהגות

אומר הרב שיינברגר שליט"א, יש שתי מיני הנהגות בעולם, הנהגה ישרה ונהגה פתלתולה. ישרה זה כשהכל הולך ברור, יודעים לאן הולכים ומה המטרה, הכל הולך חלק. פתלתולה, זה כשאדם הולך, רוצה להגיע למזרח, אבל הוא מסתכל רק על המערב. סיפור יהודה ותמר הוא כזה סיפור הפוך, כל כך קשה. אבל תכליתו לידת משיח.

כל הסימנים מראים שהעולם הולך בכיוון אחד והקב"ה בתוך זה כבר מכין את הזרעים לדבר האמיתי, זאת הנהגה פתלתולה. כמו הזרע שצריך להירקב באדמה על מנת לצמוח מחדש, כך היה צריך את כל הירידה הזאת כדי להוליד את זרעו של משיח. גם במישור האישי וגם במישור העולמי, נראה היום שהעולם מונהג בהנהגה פתלתולה. חייבים לזכור תמיד שהיד המכוונת פועלת, שאנחנו לא לבד ח"ו. יש השגחה ויש תכלית לכל הפעולות. דוקא מתוך החושך הגדול יכול לעלות אור חדש על העולם. יתרון האור מהחושך.

הקשר לחנוכה

פרשת 'וישב' מגיעה בדיוק לפני חנוכה, כדי לרמז לנו על המהות הרוחנית של חנוכה. דוקא כשהדברים

פרשת וישב

נראים הכי חשובים, זה הזמן לעבודה, זה הזמן למסירות נפש ואז מתגלה גם האור הכי גדול. האור שמאיר בחנוכה, בעת הדלקת הנרות, הוא האור של גמר התיקון והוא מאיר לכל יהודי, הפשוט שבפשוטים, זה שמדליק נר חנוכה. זהו 'האור הגנוז' שברא הקב"ה וגנוזו לצדיקים לעתיד לבא. אמרו על היונים שרצו 'להחשיך את עיניהם של ישראל מהתורה'. הזוהר הקדוש אומר, ישראל, הקב"ה והתורה אחד הם. היונים רצו לנתק את הקשר הזה. לאבד את הנשמה מישראל. המלחמה היתה מלחמת תרבות רוחנית. יון (אותיות נוי) מייצגת את כל החיצוניות שבעולם, את היופי החיצוני. הם ניסו למשוך את עם ישראל אל עבר החיצוניות הזאת, המנותקת מכל תוכן אמיתי. תנועת ההתייונות הלכה וגדלה, היה מקובל להיות מתייוון. יהודים רבים אימצו את אורח החיים הגלובלי הזה. למרות העובדה שעדיין היה בית מקדש בירושלים, חושך גדול ירד על עם ישראל.

במציאות זאת, קמו מתתיהו ובניו ויצאו במלחמה כנגד האימפריה החזקה בעולם. במושגים רגילים, אי אפשר להסביר איך חמישה כוהנים ואביהם הצליחו לפעול כנגד כח חזק כל כך. יש רק דבר אחד שיכול לעלות מעל הטבע בצורה כזאת וזה כוחה של מסירות נפש.

מה זה למסור את הנפש? המלחמה בין היהודים והיונים היתה מלחמה בין קדושה וטומאה, בין קודש לחול. ניזכר רגע במשל של רש"י, שהבאנו בתחילת הלימוד, על אותה מרגלית שנפלה בחול. קדושה זה כמו היהלום, האבן הטובה, כולה מרוכזת סביב נקודה אחת, מגובשת סביב התכלית. טומאה זה פיזור, כמו החול, כל הרצונות של האדם מפוזרים על כל תחומי החיים. המסר של היונים היה - תהיה קצת יהודי, קצת ספורטאי, קצת אופנתי... תקנה את זה ואת זה... תלמד גם פילוסופיה, תלך לתאטרון, תהיה 'איש העולם הגדול' - עד שלבסוף, הבן אדם כל כך מתפזר שהוא כבר לא יודע מי הוא ומה הוא רוצה. הקשר שלו עם האמת של הנשמה היהודית שלו מתמוסס כמעט לגמרי, ח"ו.

מסירות נפש, זה לקחת את כל הרצונות שיש בנפש שלי, את כל הפיזור ולמסור אותם למען המטרה, להתמקד רק ברצון האחד, בתכלית של הבריאה. מסירות נפש זה לא רק להיות מוכן למות פיזית לשם שמיים, גם זה. אלא, זה היכולת הרוחנית העצומה להתמקד ברצון אחד, לפעול למען עם ישראל, הקב"ה, והתורה הקדושה.

המלחמה עם היונים לא תמה. היא מתנהלת בכל יום, בתוכנו ומחוצה לנו. היא נוגעת לכולנו, עכשיו יותר מתמיד, החושך הוא גדול. שחר, הזמן שלפנות עלות השמש, בא מהמילה שחור. זה תמיד הרגע הכי חשוך של הלילה. אנחנו נמצאים עכשיו בחשכה הזאת ודרושה מסירות נפש גדולה על מנת להפך את החושך לאור. לאור החנוכה, כל אחד צריך לעשות התבוננות פנימה איזה חלק הוא משחק בפאזל הגדול הזה, מה תפקידו.

ב"ה, שנזכה להדליק את הנרות בשמחה, להתחבר אל האור המיוחד, האור של גמר התיקון, באור שיעיר ויאיר את כל נשמות עם ישראל ב"ב.

השעור מוקדש לרפואת יוסף בן יונה, יעל בת רבקה, רחל בת נסריה, דנה בת רותי בתוך כלל חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

הזקנה שבכתה על יוסף

"נהג, תכבה בבקשה את הרדיו, ביקש הבדואי מנהג המונית הלונדוני שאסף אותו משדה התעופה. "מפריעים לך השירים,?" התעניין הנהג.

הבדואי הסביר: "לפי הדת שלי אסור לשמוע מוזיקה, כי בזמן הנביא מוחמד לא הייתה מוזיקה פרועה וסוערת כמו היום." נהג המונית כיבה את הרדיו ועצר את הרכב בצד. "אני לא מסיע אותך,!" הודיע לנוסע.

פרשת וישב

“למה,?” נדהם הבדואי.

“כי בזמן הנביא מוחמד לא היו מוניות, לאט הנהג בלגלוג, “אז לך תחכה לגמל...”

אחת הפרשיות הקשות להבנה בתורה, היא פרשת מכירת יוסף. החל בהוצאת דיבתם של אחיו רעה, בחלומות שהוא חולם ומתעקש לספר לאחיו, שנאת השבטים ליוסף, עד למכירה שמסתיימת באקורדים צורמים, לפחות מבחינה רגשית.

לפני שנסביר חלק קטן ממה שקרה שם, סיפור קטן. בטח לא תתנגדו לקרוא:

אשה כפרית תמימה הקפידה להתפלל כל שבת את תפילות השבת בבית הכנסת. בעזרת הנשים, כמובן. בשבת פרשת וישב, עקבה אחרי הקורא בתורה על מכירת יוסף על ידי אחיו. בכי רב בכתה הזקנה על צערו של יוסף האומלל, אף מתחה ביקורת על השבטים שככה עשו לאחיהם הקטון.

לשנה הבאה שוב שמעה מעזרת הנשים שיוסף הולך לראות את שלום אחיו, הם מתכננים להמיתו והוא לא בורח. “אין לו שכל ללמוד מה קרה לו שנה שעברה,?” זעמה הכפרית על יוסף חסר הזהירות, “שימכרו אותו. מגיע לו! שילמד לקח אחת ולתמיד...”

אנחנו מגחכים על בורותה של האשה, הרי הסיפור חוזר על עצמו בכל שנה. מה שנשאר לנו להבין: מה אנחנו יכולים ללמוד ממעשה יוסף?

לקחים רבים נכתבו לדורות מפרשה זו, אך אחד העיקריים שבהם הוא הנושא שלנו הפעם. חז”ל התייחסו לדורות שלפניהם בחרדת קודש, למדו מכל מעשה שלהם, ביארו כל תנועה וניד עפעף. עבורם היו הראשונים כסמל ודוגמה לאנשים גדולים הנותנים הדרכה רבתי לחיים.

במילים קצרות ננסה לשפוך אור על פרשת יוסף ואחיו ממש על קצה המזלג: השבטים הקדושים ידעו שלאברהם אבינו היו שני בנים – יצחק וישמעאל, ישמעאל נדחה החוצה ויצחק היה ממשיך דרכו של אברהם. אותו הדבר קרה גם אצל יצחק – עשו נדחה החוצה ויעקב נבחר לממשיך הדרך.

פחדו השבטים שיוסף, שזוכה כעת לחיבה מועדפת מאביהם – שעשה לו כתונת פסים מיוחדת ולימדו את התורה שקיבל משם ועבר – הוא יהיה ממשיך השושלת היהודית והם יידחו מחוץ לה. שהרי הוא הולך להוציא את דיבתם רעה באוזניו, טוען שאינם מקיימים את ההלכות כנדרש.

ואם לרודף אחר חברו להורגו, קיים הדין של “הבא להורגך השכם להורגו”, באחד שרוצה להחטיא את חברו – על אחת כמה וכמה שיש להורגו, שהרי גדול המחטיאו יותר מן ההורגו. חלומותיו של יוסף ביססו את חשדותיהם בו “(המלוך תמלוך עלינו)” והפכו לעובדה מוגמרת, לא נותרה בידם ברירה אלא להורגו.

כאן נכנס יהודה לתמונה ומציע פתרון טוב יותר: כאשר זמם לעשות לנו – לדחות אותנו מעם ישראל, כך נעשה לו. נמכור אותו לעבד למצרים. לא נחטא בהריגתו, אבל בעיקר נוכל להימנות בלא חשש על עם ישראל בלא שנירדף על ידו.

פרשת וישב

לדעת חלק מהמפרשים כל זה יכל להימנע לו היה יוסף מסביר לאחיו שאינו מתכוון לכל מה שממנו פחדו, וכל מה שהלך לספר באוזני יעקב על דיבתם, היה זה אך ורק כדי שיעקב יוכיח אותם וישפרו את מעשיהם. אבל השבטים לא הסכימו לדבר עם יוסף "ולא יכלו דברו לשלום", באין תקשורת - אין אפשרות להעביר מסרים.

"אם ראשונים כמלאכים אנחנו כבני אדם", מסביר החיד"א שיהודי שמתייחס אל דמותם של הראשונים שהיו לפניו כמלאכים, הרי זה סימן שהוא "בן אדם".

אין בידינו כלים להבין לעומק את מעשה יוסף והשבטים. בוודאי שלא למתוח ביקורת. גם משום שלא למדנו את פרטי המעשה כולו כפי שמופיעים הם במדרשי חז"ל ובתלמוד, אך גם ובעיקר משום שרחוקים אנו מאוד מהבנת מניעיהם של הדורות שקדמו לנו.

אם נביט על מה שהיה בימי קדם ונפרש זאת בשפה של ימינו, הרי אנו כאותו בדואי שלא רצה מוזיקה אבל כן נסע במונית. מה שנותר לנו זה "לדבר" עם מפרשי התנ"ך שמבארים, כל אחד לפי דרכו, את הפרשה הקשה הזו, או אז נבין כמה אנחנו עדיין רחוקים.

מידה כנגד מידה בפרשת וישב

פרשת וישב מלמדת אותנו את הכלל של מידה כנגד מידה במספר דוגמאות :

1. יהודה שהציע למכור את יוסף (שהיה בן 17 ויפה מראה ויפה תואר) לעבד כאשר ידוע שהוא יירד למצרים שהיתה פרוצה בזימה (שרה נלקחה לפרעה) , ובגללו יוסף כמעט נכשל עם אשת פוטיפר. מידה כנגד מידה יהודה "נכשל" (לפני מתן תורה זה היה מותר , אבל זה מעשה לא ראוי למדרגה הרמה של יהודה) עם תמר (פרשת תמר צמודה לפרשת מכירת יוסף). כמו כן, הפסיד את הפקדון שנתן לתמר.

2. האחים שהתנכלו על יוסף להמיתו ואמרו ונראה מה יהיו חלמותיו, יוסף מלך עליהם.

3. תמר שהיתה הצנועה בבית חמיה זכתה שייצאו ממנה מלכים בישראל (מידה כנגד מידה ראה רש"י לח,כו). כמו כן, בעקבות צניעותה יהודה לא חשד שתמר היא הקדשה (רש"י לח,טו)

4. יהודה שלא רצה ששלה ייבם את תמר מפני שחשש שהיא אשה קטלנית, אשתו של יהודה מתה והוא ללא ידיעתו יבם בעצמו את תמר.

5. יהודה שהודה (צדקה ממני) ,זכה שייצאו ממנו מלכים בישראל.

6. יהודה שרימה את אביו בגדי העיזים שהטביל כתנת יוסף בדמו, רימתה אותו תמר גם בגדי העיזים (רש"י לח,כג).

7. יהודה שמכר את יוסף לעבד, ירד מגדולתו (רש"י לח,א).

8. יעקב "ששיקר" לאביו (כצו"י רבקה) כדי לקבל את הברכה , בניו שיקרו לו שאמרו שיוסף נטרף.

פרשת וישב

9. יעקב לא ראה את בנו יוסף 22 שנים, כנגד 22 השנים שיעקב לא קיים כבוד אב ואם (שהיה בבית לבן ועד שהגיע ליצחק) (רש"י לז, לד).

10. יוסף שהוציא דיבה על בני לאה: אמר שהם אוכלין אבר מן החי ומזלזלים בבני השפחות לקרותן עבדים וחשודים על העריות, לקה בשלושתן: וישחטו שעיר עיזים במכירתו ולא אכלוהו חי, ועל דיבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים - נמכר לעבד. ועל העריות- התגרתה בו אשת פוטיפר (רש"י לז, ב)

11. ער ואונן ששיחתו את זרעם, ה' השחית אותם.

12. יוסף ביקש משר המשקים שיזכור אותו ויזכיר אותו לפרעה (ולא בטח בה' לפי מדרגתו), לא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו.

13. פוטיפר שרצה לעשות עברה עם יוסף, הסתרס.

14. יוסף שראה את עצמו מושל בבית פוטיפר והתחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקב"ה אביר מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדוב מיד (ירד לבור) (רש"י לט, ו).

ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם (לז, ב)

כותב רש"י שהיו אוכלים אבר מן החי.

כבר תמהו המפרשים שמכל צד שנסתכל הבנים של יעקב אבינו עשו לכאורה מעשה רע. או שהם באמת אכלו אבר מן החי, או שיוסף שיקר לאביו.

ואפשר לתרץ שהאחים באמת ניסו את יוסף אם הוא הולך רכיל וכשהוא היה מגיע היו אומרים אחד לשני איזה תענוג זה אבר מן החי ועוד כיוצא בזה והוא היה ישר רץ לספר לאבא מה שהוא שמע כדי שיוכיח אותם ויחזירם למוטב אבל הם באמת לא אכלו אבר מן החי. וזה כוונת הפסוק דיבתם רעה ולא מעשיהם רעים. כי בפועל לא ראה מעשים.

(הגהת העורך: יש שתירצו על פי מחלוקתם של ר' יוחנן וחזקיה במסכת חולין דף קכא' האם בהמה שמפרכסת לאחר שחיטה דינה כבהמה חיה, והנוטל מבשרה עובר באיסור אבר מן החי, או שהיא נקראת מתה ומותרת כבר באכילה. יוסף למד שהיא עדיין בחיים ולכן אסור לאכול מבשרה כי זה אבר מן החי ולכן הוציא את דבתם רעה, אבל אחי יוסף למדו שמותר לאכל וא"כ אין כל בעיה).

כמה חלומות חלם וסיפר יוסף לאחיו? (לז, ה-יא)

יִחְלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם, וַיַּגִּד לְאָחִיו; וַיּוֹסֶפֶה עוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר אֵת. וַיֹּאמֶר, אֲלֵיהֶם: שְׁמַעוּ-נָא, הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי. ז' וְהִנֵּה אֲנִי חֹמֶת מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים, בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה, וְהִנֵּה קֶמֶה אֶלְמָתִי, וְגַם-נֹצֵבָה; וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֶלְמָתִיכֶם, וְתִשְׁתַּחֲוֶי לְאֶלְמָתִי. ח' וַיֹּאמְרוּ לוֹ, אָחִיו, הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ, אִם-מִשּׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ; וַיּוֹסֶפֶה עוֹד שֶׁנֶּאֱמַר אֵת, עַל-חֲלֻמֹּתָיו וְעַל-דִּבְרָיו. ט' וַיִּחְלֵם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר, וַיִּסְפֹּר אֵת לְאָחִיו; וַיֹּאמֶר, הִנֵּה חֲלֻמֹּתִי חֲלוֹם עוֹד, וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים, מִשְׁתַּחֲוִים לִי. י' וַיִּסְפֹּר אֶל-אֲבִיו, וְאֶל-אָחִיו, וַיַּגַּעַר-בּוֹ אֲבִיו, וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ: הֲבֹא בְּבֹא, אֲנִי וְאִמִּי וְאֶחָיו, לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ, אֲרָצָה. יא וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ, אָחִיו; וְאֲבִיו, שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר.

התחבטו המפרשים בביאור הפסוקים שצריך להבין מאי דכתיב 'חלומותיו' בלשון רבים אף דלא חלם

פרשת וישב

יוסף עד כאן רק חלום אחד, והנה מפשטות הכתובים לכאורה משמע דחלם עד כאן ב' חלומות, דכתיב ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אותו, ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי וגו' (וכל זאת מלבד חלום הכוכבים שאח"כ). וא"כ כמה חלומות חלם יוסף? ואם חלם יותר משניים מדוע לא פירש הפסוק החלום השלישי?

ונאמרו בזה כמה דעות:

א. בפירוש הריב"א עה"ת מפרש שהיה חלום שלישי ו"לכך לא פי' הכתוב החלום, לפי שלא נתקיים כמו האחרים, וזהו שנאמר 'ויוסיפו... על חלומותיו' חלום זה שלא נתפרש, וחלום האלומות הרי כאן ב' חלומות"

ב. עוד שם: 'וי"מ שחלום הזה שלא נתפרש הוא שפרש"י בפר' ויחי, עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד, וקצת תימא למה לא נתפרש כאן כמו האחרים וצ"ע'

ובפי' הרע"ב עה"ת גם פירש כהי"מ שכונת הפסוק לד' רש"י, ועל תמיהת הריב"א מדוע לא נתפרש ענה: "וזה החלום לא חשש הכתוב להוציאו, כי מזה לא אמרו דבר רק ששנאו אותו, אבל כשאמ' שיהיה מושל עליהם, אז חששו לדבריו וענו אותו, ולכך אמ' אח"כ על חלומותיו, ל' רבים ששנים היו, חלום הנרות והאלומים, וזה החלום הראשון נתקיים כשהשליכו אותו אל הבור"

ג. האוה"ח הק' סובר שהיו רק שתי חלומות המפורשים "ומתחילה אמר להם סתם חלום מעלה חלמתי, ולצד שלא היו רוצים לשמוע לו חלומו לצד שנאתם הפסיק בסיפור, והיה מחלה את פניהם לשמוע לו ואמר שמעו נא וגו'"

וכעי"ז כתב ה'העמק דבר' ומבאר מדוע לא רצו כ"כ להאזין לסיפור חלומו, ומהו 'על דבריו' שמשמע שכעסו על עצם סיפור החלום וז"ל: 'עוד לא הגיע המקרא לספור החלום ופתרוננו אלא על הגדת החלום שלו הוסיף שנאה יהי' איזה חלום שיהיה באשר ידוע שאין להגיד חלום אלא לאוהב כדאי' פ' הרואה. והוא בא להגיד להם חלומם ומראה בזה שחושב אותם לאוהביו. וזה אינו אלא צביעות וחנופה שאינו מתקבל על דעת נקיה. אבל מכ"מ נענו לו עד שהגיע'.

ד. וכך סובר ב'דעת זקנים' שחלום האלומות הוא החלום הראשון אלא שתמיד היה רגיל לחלום ולספר להם: "על חלומותיו - וא"ת והלא עדיין לא סיפר להם כי אם חלום אחד. וי"ל שנכתב המקרא על שם העתיד לספר להם חלום אחר. אי נמי בשביל שספרו להם תמיד כתב חלומותיו".

ה. ב'משאת המלך' מנסה לחבר את שתי הפירושים שאכן היה רק חלום אחד אך חלם וסיפר ג' פעמים וז"ל: "דיל"פ בזה עפ"י מה דאיתא בברכות (נ"ה ע"ב) אר"י ג' חלומות מתקיימין כו', וי"א אף חלום שנשנה שנאמר בחלום פרעה (מא, לב) "ועל השנות החלום", וי"ל דאכן חלם יוסף ב' חלומות וכמשמעות הכתובים, אלא שחלם אותו החלום ב' פעמים, ולזה לא נתפרש בכתוב החלום אלא פעם אחת, וכל זה סיפר יוסף לאחיו שחלם אותו החלום פעמיים ואות הוא שיתקיים, וזהו שכתוב ויוספו עוד שנא אותו על חלומותיו"

ויש להוסיף שעפ"ז מדויק היטב לשון הפסוק לגבי חלום הכוכבים 'יִסְתַּלֵּם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר, וְיִסְפְּרֵם אֶת־לְאֶחָיו וְיֹאמְרָם, הִנֵּה חֲלֻמֹּתַי חֲלוֹם עוֹד' כי הפעם כבר לא חזר על חלום ישן אלא על עוד חלום אחר.

אמנם הגאון בעל ה'משאת המלך' השיב ע"ד עצמו: "אולם יש לי לדון בדבר, דמה דאמרו בברכות שחלום שנשנה מתקיים והביאו ראיה מפרעה, הנה התם לא חזר החלום באותו סיפור פעם שניה, אלא שהתוכן בשניהם היה שוה שכאן היה שבליים וכאן היו פרות, ומ"מ חשיב השנות החלום דאזלינן בתר התוכן,

פרשת וישב

ומעתה יתכן דאם חזר אותו החלום ממש אין זה נחשב להשנות החלום שאין זה אלא חלום אחד פעמיים".

והנה עוד יש להבין מדוע בתחילה נאמר פעמיים רק יִיוֹסֵפוּ עוד שָׁנָא אֶתוֹ אמנם לאחר סיפור החלום האחרון כבר נאמר יִקְנָאוּ-בוֹ, אָחִיו? וכן יש לכאורה לתמוה מדוע רק בסיפור החלום הכוכבים גער בו אביו ומדוע רק אז נאמר 'ואביו שמר את הדבר'?

ואשר נראה לומר דאכן צודק הרב בעל ה'משאת המלך' שחלום שחוזר כצורתו אינו מכרח שיתקיים, ולכן מובן מדוע בתחילה לא התייחסו אליו אלא רק שנאו אותו על חלומותיו ועל רצונותיו למלוך עליהם, אך "ועל השנות החלום פעמיים" כדוגמת חלום פרעה, דהיינו, שהמשל שונה אך הנמשל הוא אותו נמשל, או אז הבינו שאין זה חלום בעלמא הנובע מהרהורי הלב אלא חלום נבואה שעתיד להתקיים ולכן פתאום יִקְנָאוּ-בוֹ, אָחִיו. ולכן רק עתה יעקב גער בו וגם שמר את הדבר.

יִיוֹסֵפוּ עוד שָׁנָא אֶתוֹ, עַל-חֲלֹמֹתָיו וְעַל-דִּבְרָיו. (לז, ח)

וַיֹּאמְרוּ לוֹ, אָחִיו, הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ, אִם-מִשּׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ; יִיוֹסֵפוּ עוד שָׁנָא אֶתוֹ, עַל-חֲלֹמֹתָיו וְעַל-דִּבְרָיו.

צריך ביאור מהו 'ועל דבריו?' אילו דברים דיבר מלבד סיפור החלומות?

ביאור הענין כי אמרו חז"ל על עניין החלומות (ברכות נה) 'אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו, שנאמר (דניאל ב כט) אנת מלכא רעיוןך על משכבך סליקו'. וכן אמר קהלת (ה, ב) "כי בא החלום ברוב עניין".

וא"כ, אחי יוסף אכן האמינו לו שחלם חלומות אלו אלא שסברו שהם באו לו מהרהורי ושאירות לבו הקלוקלות למלוך עליהם ועל אביהם, וכיון שראו בו דין מורד דנו אותו להריגה. ועפ"ז מובן גם ששנאו אותו 'על דבריו' היינו על הרהורי ליבו שגרמו לו לחלום.

עוד אפשר לבאר דהיו שונאין אותו על ב' דברים. א, **על חלומותיו**: על עצם החלום שחולם באמת מחמת הרהוריו. ב, **על דבריו**: על זה שבא לספר זאת להם ולהתגרות בהם.

ומדוע א"כ יוסף היה מוכרח לספר להם דוקא?

אלא שיוסף לא חשב שחלומו נובע בהרהורים משום שבאמת לא היו שום הרהורי הלב, ובתמימות הלך לספר לאחיו דוקא משום שאין מספרים חלום אלא לאוהב (כדאיתא בפרק הרואה בברכות) וחשב שבכך מוכיח להם שהוא אוהבם ושהם אוהביו.

ואיך באמת נוצר הפער הזה בין האמת לפרשנותם ומדוע לא סברו שבא לספר להם מפני שהם אוהביו? אין זאת אלא מחמת שקודם לכן כבר נאמר "וַיִּשְׁרָאֵל, אֶהָב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו--כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא, לוֹ; וַעֲשֵׂה לוֹ, כְּתֹבֶת פָּסִים. וַיִּקְרָאוּ אָחִיו, כִּי-אֶתוֹ אֶהָב אֶבְיָהֶם מִכָּל-אָחִיו--וַיִּשְׁנָאוּ, אֹתוֹ; וְלֹא יָכְלוּ, דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם" ושמחמת שנאתם הקדומה לסיפור החלומות לא יכלו כלל לדונו לכף זכות.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לז, א)

כיון שאמר הכתוב בארץ מגורי אביו הרי כבר ידענו שארץ כנען היא זו ומה שב הכתוב ופירט.

אלא ללמדנו הוא בא, שהרי אחז"ל דמה שהיה ירא יעקב שיהיה ביד עשיו להרגנו הוא מפני שני מצוות

פרשת וישב

שהיה ביד עשיו לקיימם ולא ביד יעקב. ואלו הם מצות כיבוד אב ומצות ישוב ארץ ישראל, ומעתה היינו הא דאמר קרא וישב יעקב שבא לישב בשלוה, ופירש הכתוב הנך תרי טעמי שבא לישב בשלוה ולא יהיה ירא מעתה כלל, כי הרי הוא בארץ מגורי אביו ומעתה בידו גם לקיים מצות כיבוד אב, וכן בארץ כנען היינו מצות ישוב ארץ ישראל, ושוב בידו לקיים מצוות אלו שנחסרו מעמו, ומעתה כל המצוות בידו ושפיר יש לו לישב בשלוה.

ומובן לפ"ז המשך המקראות, דסו"ס הרי כ"ב שנה שהיה בבית לבן נחסרו מעמו הנך ב' מצוות שחיובם תמידי, וע"ז המשיך אלה תולדות יעקב יוסף וכו', היינו דמעשה זה של יוסף שנאבד מעמו כ"ב שנה היה בחינת כפרה על כ"ב השנים שנחסרו מעמו אותם מצוות.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו (לז,א)

רש"י ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז

שגם כשקפץ עליו ענין רוגזו של יוסף היה מונע עצמו מהרוגז ויושב בשלוה .

ונראה לפי מה שמפרש רש"י "לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב שבאמת כבר אין להם שייכות לכל ענין של התאוות שכבר נתגברו על זה. וא"כ במה יקיימו הצדיקים את מצוות לא תעשה?

אלא זה מה שאנו רואים כאן שמביא להם הקב"ה ניסיון של מידת הרוגז, וע"י שעומדים בניסיון זה מקבלים הם שכר על קיום מצוות לא תעשה.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לז,א)

פרש"י ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז.

והקושיא מפורסמת דמה שביקש יעקב אבינו שלוח הרי היתה בודאי רק כדי שיוכל לעבוד הבורא יתברך מתוך שלוח בלי טורד ומונע, א"כ מדוע איפה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים וכו' ומנע ממנו השלוח הלא הקב"ה רצון יראיו יעשה ורוצה בעבודת הצדיקים. וכן הרמב"ם בפ"ט מהל' תשובה ה"א כתב דזהו כל טעם השכר בעולם הזה, כדי לתת מנוחה להצדיקים להמשיך בעבודתם ולימוד התורה. וז"ל והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלום ורובי כסף וזהב כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא, עכ"ל.

ויש מפרשים מהאי טעמא שהפשט הוא בניחותא שאמר הקב"ה שבאמת לא דיין לצדיקים וצריך שיהיה להם שלוח גם בעוה"ז, אלא שלפי"ז לא יצדק סיום המאמר קפץ עליו רוגזו של יוסף דמזה משמע שלא השיג השלוח.

ובמדרש איתא זה המאמר בסגנון אחר שהשטן אומר כן וז"ל א"ר אחא בשעה שהצדיקים יושבים בשלוח

פרשת וישב

ומבקשים לישב בשלוח בעוה"ז, השטן בא ומקטרג אמר לא דיין מה שהוא מתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוח בעוה"ז, וזה כבר מתקבל על הדעת שהשטן יאמר כן כי לו נאה ולו יאה דיבורים כאלו, אבל איך יתכן שהקב"ה יאמר דבר כזה כמ"ש רש"י ז"ל.

ואמר האדמו"ר רבי יואל טייטלבוים מסאטמאר זצ"ל בכ"א כסלו תשל"ט (בשנה האחרונה של חייו) דהנה יעקב אבינו כאשר התחיל להניח יסוד לגדל דורות כשרים בהיותו בארץ כנען התבונן בדעתו וראה שהוא נוטל על עצמו עול גדול ומשא כבידה, ובהאי פחדא הוה יתיב כיצד יוכלו להתקיים הדורות הללו שיתגדלו ע"ד ישראל סבא, מי יכלכלם ומי יתמוך בהם להחזיקם, והלא עלולים שם להכשל ח"ו בקבלת תמיכה מבני אדם שאינם מהוגנים וזה עלול לקלקל הכל ח"ו דכח הפועל בנפעל, כמ"ש הרה"ק ר' צבי אלימלך מדינוב זלה"ה בספרו אגרא דכלא פ' שופטים ועוד בכל מקום בספריו הקדושים דזו קבלה בידינו מרבתינו הק' דכח הפועל בנפעל. ומזה היה מפחד יעקב אבינו שלא יתקלו בזה שזה עלול לקלקל כל יגיעתו שיגע להקים דורות כשרים, והיה יעקב אבינו דואג ומיצר מהיכן יוכלו לקבל תמיכה ממקורות כשרים, ואם יהיו זקוקים להשפעת הממון של יושבי ארץ כנען המקולקלים זה עלול לילך ולהזיק ח"ו.

וכאשר ראה הקב"ה גודל פחדו של יעקב אבינו הכין לו מקור השפעה ממקור הקדושה שיוכלו להתקיים ולא יהיו זקוקים לממון הרשעים, ומה היה מקום ההשפעה, מה שקפץ עליו רוגזו של יוסף שע"ז נתגלגלו הדברים שנמכר למצרים ונעשה שם מלך וכל אוצרות הכסף באו תחת ידו ורשותו כמ"ש וילקט יוסף את כל הכסף (בראשית מז,יד) ומעתה עי"ז היתה כל ההשפעה הבאה לבית יעקב מקורה ממקור הטהרה מקור הקדושה, וז"פ ביקש יעקב לישב בשלוח שרצה להקים יסוד איתן כראוי מוצק שכל ההחזקה תהיה ממקור הטהרה ולא יצטרכו להנות ממקורות זרים, ע"כ עשה הקב"ה רצון צדיק וקפץ עליו רוגזו של יוסף ועי"ז לעבד נמכר יוסף ובאה כל ההשפעה לבני ישראל אך באמצעותו ובזה נתקיים רצונו של יעקב אבינו.

והשתא יתבארו דברי רש"י אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה, בניחותא, והכי פירושו אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמוכן להם לעולם הבא, כלומר אין הם מסתפקין במה שסיגלו לעצמם מצוות ומעשים טובים, וכבר קנו לעצמם עולם הבא, אלא שהם מבקשים לישב בשלוח בעולם הזה, פירוש שהם חפצים להיות שלמים ובטוחים ולידע מה יהיה עתיד הדורות שהקימו, שהם מתאמצים להקים להם יסודות נאמנים ממקורות כשרים, שזהו יסוד קיומן, ולפיכך קפץ עליו רוגזו של יוסף, שע"ז יוכל לשבת בשלוח בעוה"ז ויהיה נכון לבו בטוח בעתידן של הדורות שהקים.

ומה דאיתא במדרש אמר השטן לא דיין לצדיקים יתפרש בלשון תמיהה, שהשטן מפתה את הצדיק וכי לא די לך מה שהכנת לך מצות ומעשים טובים שתהנה מהם לעולם הבא, מה לך להתאמץ עוד בהקמת דורות ולהתעמל בקיומן. אכן הקב"ה רצון יראיו יעשה, ולפי שראה גודל הדאגה שהיה ליעקב אבינו עבור הדורות, הכין לו יסוד נאמן במה שהביא עליו רוגזו של יוסף, ובזה היה לבו סמוך ובטוח שיהיה לבניו קיום על דרך ישראל סבא.

מאיגרא רמה לבירא עמיקתא - ולהיפך (לז,א)

פרשת וישב (שבוי) - בירא עמיקתא ואיגרא רמה - (חגיגה ה:)

רואים אנו בפרשתנו מוטיב החוזר על עצמו כמה וכמה פעמים והוא: 'מבירא עמיקתא לאיגרא רמה' וכן להיפך.

יוסף - בתחילה יוסף הצדיק מועדף על פני אחיו ומקבל כתונת פסים מאביו בעוד שהאחים מקבלים

פרשת וישב

כותונת פשוטות. בנוסף, בחלומותיו המיוחדים מוצג הוא כמלך ואחיו כעבדים המשתחווים לפניו. נראה שיוסף מקבל מעמד של מיוחד ומעולה מן השאר אך לפתע הכל מתהפך. כשהולך יוסף לשאול בשלום אחיו, מטכסים האחים עצה אחת להמיתו ומחליטים בסופו של דבר להשליכו לבור. לאחר מכן נמכר יוסף לסוחרים ישמעאלים ומדינים עד שמגיע למצרים לביתו של פוטיפר שר הטבחים. שוב פעם ממשרת פשוט ועלוב יוסף הופך להיות האחראי הראשי בבית פוטיפר וכל מהלך קטן וגדול שנעשה בבית השר, עובר תחת ידו של יוסף. נראה שיוסף הגיע לנחלה. אך כידוע קורה המקרה עם אשת פוטיפר ויוסף הצדיק מושלך שוב פעם לבור על לא עוול בכפיו. מאיגרא רמה.... בבית הסוהר מקבל יוסף את ברכת ה' ובכל עיסוקו, ה' מצליח בידו.

יעקב - לאחר התלאות המרובות שעברו על יעקב ברוב שנותיו, מבקש הוא לשבת בשלווה וברוגע ולהנות מברכת אביו. ובאמת "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" מפרשים, שתיקן יעקב את מצוות כיבוד ההורים ומצוות ישוב הארץ, זמן מושלם למנוחה ולנחלה. והנה קפץ עליו רוגזו של יוסף ברגע אחד התהפך מזלו ובנו האהוב נאכל ע"י חיה רעה, והישיבה שחשב לשבת בנחלתו הפכה לישיבה של אבל מספד ובכי.

האחים - באותה התקופה אחי יוסף תפסו פיקוד על רכוש אביהם והיו רועים את הצאן הרב שהיה ברשותם. רק שנבין כמה צאן היה בידם אם 11 אחים ועבדיהם המרובים היו צריכים לרעותו, כמות עצומה של צאן ובקר.

מבחינה כלכלית, האחים הגיעו למעלה רמה והפכו להיות כמו מלכים הכל היה פרוש לפנייהם, כוחם הרוחני והגופני ועושרם הרב והעצום. והנה בא יוסף ומוריד מעליהם את ברכת המלכות ע"י זה שמספר להם חלום שבו הם משתחווים לפניו וכורעים ברך בפניו וזהו חלום קשה המצית בתוכם שנאה לנער האהוב והמוצלח שהקטין והחליש את מעמדם הרם. אך כאשר דרכיהם מצטלבות במרעה, מתכננים הם להורגו ובסופו של דבר משליכים אותו לבור ומוכרים אותו לעבד, לאורחת ישמעאלים המשוטטת במקום. ושוב ידם חוזרת להיות על העליונה.

השרים - שר המשקים ושר האופים יסכמו את המוטיב החוזר על עצמו, אחד לטובה ואחד לרעה. שר המשקים האחראי על כל מה שקשור לשתייה וליין בארמון פרעה, (עַר, פָּה -עַרְנִי לכל מה שנכנס לפיו) מקבל עונש על חוסר תשומת הלב למשקה פגום המוגש למלך. מיד המלך מצווה להשליכו לבית הסוהר בכדי לדעת מה יעשה לו.

וכן שר האופים האחראי על מיני המאפה שבארמון חוטא בחטא דומה ומקבל עונש דומה. שניהם נמצאים כרגע בתחתית לאחר שהיו במעלה מאוד מכובדת. לילה אחד שניהם חולמים חלום המטריד את מנוחתם ונער עברי בשם יוסף פותר להם את חלומם לפי חכמתו ורוח קדשו. לשר המשקים הוא פותר לטובה ("ויספר"-שמומלץ לספור כסף לפותר החלומות מסכת ברכות נו. בר הדיה אב"י ורבא) ולשר האופים ("ויאמר"-אמירה לא מספיקה, כדאי לספור כסף). לרעה, למוות.

הלימוד: לכל אדם בחיים תקופה טובה ופחות טובה ולפי התקופה וטיבה, כך גם תחושת האדם והרגשתו. פעמים שתקופה לא טובה גורמת לאדם לחוש יאוש וצער ולהרגיש שאין עליו ברכה ח"ו. ברגעים אלו צריכים אנו להיזכר בפרשתנו ולראות איך דברים קשים שעברו על אבותינו הסתיימו והפכו לטובים ומועילים בעבורם ואפילו בעבורנו. וכן לזכור תמיד שהקב"ה מארגן את עולמנו לטובתנו וגם אם נראה שקשה ומעיק צריכים אנו להביט השמימה ולומר "תודה רבה" על הכל, מפני שבסופו של יום, אנו נגלה שהגענו לבור ולאפלה, בכדי למלוך ולהאיר על העולם.

ופעמים שמחכה לנו משהו טוב מעבר לפינה, אך בכדי להכין את הכלי שיקבל את הטוב, צריכים אנו

פרשת וישב

לעבור דרך מסוימת שפעמים אינה קלה. וכן יש לדעת שצריכים אנו התגברות עצומה על תחושות אלו משום שבתוכנו קיימת תכונה מוזרה הגורמת לרע להראות ארוך וקשה ולטוב להראות קצר ומובן מאליו. למרות שבפועל, הטוב נמשך זמן יותר מהרע. אנו מוכרחים להיות מודעים וללמוד לשמוח ולשמח את עצמנו בטוב הקיים בנו ואם לא בנו אז במשפחתנו ואם לא במשפחתנו אז בחברנו ואם בא לחברנו אז בעולמנו. וכך אנו צריכים לפעול: לקצר במחשבתנו את התקופה הרעה וליהנות להודות ולשמוח בתקופה הטובה. איך עושים את זה? פשוט וקל ע"י התובנה שכל מה שנעשה לנו נעשה ע"י הקב"ה, שהוא אוהב ודואג לנו יותר מכל. ולזכור, שגם מבירא עמיקתא כמזלו של יוסף הצדיק, ניתן להגיע ב"ה לאגרא רמה ולמלוך על ארץ שלמה.

בברכה רבה, הרב שלום יוסף ברבי.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לז,א)

רש"י: ביקש יעקב לישוב בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלוח, אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישוב בשלוח בעולם הזה!

באיזה שהוא מקום התרגלנו למחזור קריאת פרשיות התורה. "הסיפורים" ידועים, "הסוף" ידוע. מסופר על כפרי שקבע משכנו בעיר הגדולה וזכה סוף סוף לשמוע את קריאת התורה בשבתות. כשהגיעו לפרשה זו, עקב אחר עלילותיו של יוסף בנשימה עצורה. כשאחיו התנכלו לו להמיתו, והוא הלך והתקרב אליהם. לחש אותו כפרי בהתרגשות: "יוסף, יוסף! אל תלך, אל תתקרב, שא רגלך וברח!" אבל, אבוי, יוסף לא שמע לעצתו והמשיך בדרכו, נלכד והורד אל הבור. נמכר לישמעאלים, ונעלם בעננת אבק לכוון מצרים.

כעבור שנה שב הקורא לקרא בפרשה. שוב יורד יוסף לשכם והולך לדותן, אל אחיו המתנכלים להמיתו! הפעם ישב הכפרי נוקשה וסינן מבעד לשפתיו הקפוצות: "הפעם לא ארחם עליך! בשנה שעברה עשו לך אותו "תרגיל" ועדיין לא למדת לקח...!"

בסיפור זה יש מהאמת העצובה. אנו קוראים בפרשיות התורה כמו שינון וחזרה גרידא, בעוד שמחזור קריאות התורה צריך להיות עבורנו כסיבוב המקדחה ההולכת ומעמיקה בכל סיבוב!

אומות העולם מונות ל"חמה" וישראל לחדשי "הלבנה". סיבוב החמה קרוי שנה, מלשון שינון וחזרה. אבל היקף הלבנה קרוי חודש, מלשון התחדשות מתמדת. היו מגדולי ישראל שבכל שנה למדו את פרשת השבוע עם מפרש אחר. אחד המפרשים מבאר את הנאמר "ויוסיפו עוד שנוא" - ראשי תיבות **עש**ו! הכוונה היא שהשבטים ידעו שלאברהם אבינו היו שני בנים. אחד מהם נבחר, והשני נדחה שיצא ממנו פרא אדם, ידו בכל ויד כל בו. ידעו השבטים שליצחק אבינו - סבם, היו שני בנים תאומים, האחד קיבל את ברכת אביו שכללה גם את ברכת סבו "ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך", והשני נדחה, ויצא ממנו איש יודע ציד איש שדה. עתה, חששו ש"ההיסטוריה חוזרת על עצמה". שנים עשר בנים ליעקב, כולם אהובים, כולם ברורים, כולם עושים באימה ובריאה רצון קונם. יוסף מביא את דיבתנו רעה, קונה את לב אבינו ומרחיקו מאתנו וחולם חלומות מלוכה. הוא חותר לקחת את הברכות, שנהיה דחויים כישמעאל וכעשיו והוא יהיה לאב הרביעי. לכך לא הסכימו, כנגד זה התקוממו בכל יישותם. בעינינו זה נראה תמוה - אנו מבינים את הדין שמחללים שבת בעבור הצלת חיי הגוף, אך אין אנו מודעים שמחללים שבת גם כדי להציל רוחניות של יהודי כדי להצילו מצפרני השמד, והרי דין הוא הנלמד מקל וחומר: אם על חיי שעה מחללים, על חיי נצח לא כל שכן!!

פרשת וישב

מעשה ברב של עיירה קטנה שהגיע לביקור אצל החפץ חיים זצ"ל. חקרו החפץ חיים, ונדע לו שהמקוה באותה עיירה סגורה מזה חדשים - הקיר התמוטט ואין כסף לתקנו. "יש שם עשירים", אמר הרב, "אבל אין לי השפעה עליהם. ממשכורתי הדלה לא אוכל לבנות את הקיר", הצטדק. "אז מה ביכולתי לעשות?" ... "מה ביכולתך לעשות?" תמה החפץ חיים - "להתעלף הרי אתה יכול..."!!!

עלינו לאמץ את השקפתם של השבטים הקדושים שהרוחניות היא חזות הכל. לו היינו רואים הדרדרות רוחנית כחולי הגוף, הלא מזדעזעים היינו ממראה עינינו ולא היינו יכולים לישון בלילות.

חנוכה בפתח, ימי האורה, ימים בהם מעלים אנו את אור הנרות הזוהר, אור המצוות והאמונה. מובא במדרש ש"חושך - זו מלכות יוון" ואת החושך מגרשים בנרות החנוכה - "אורה" - זו תורה, "כי נר מצוה ותורה אור". את הנרות מדליקים אנו בחלון, מאותתים לרחוב: "כאן מאיר האור", אות ורמז למהפכה הרוחנית של החשמונאים - לגירוש החושך של השחיתות והכפירה. אבל חכמים היננו אותנו כיצד לעשות זאת: בהדרגה, צעד אחר צעד - מוסיף והולך, עוד נר ועוד נר!

כך מצינו שפעל ראובן כשביקש להציל את יוסף. לא דרש לשחררו מיד. לעזבו ולהניחו לנפשו. לא היו שומעים לו. מה עשה, הציע שלא ישפכו דם בידים, שישליכו אותו לבור שורץ נחשים, שיניחוהו שם למות מעצמו. לאחר מכן, חשב לשוב אל הבור ולחלצו. ולמעשה הכין את הקרקע להצעת יהודה למכרו לישמעאלים, להצלתו. זו הדרך היחידה למהפך המיוחל - המהפך הרוחני. עלינו להדליק את האור, להצית את הלהבה, וכבר נאמר בתהילים: "מאויבי תחכמני", נלמד מהיצר הרע - "בכל יום ויום יצרו של אדם מתגבר עליו ומבקש להמיתו". רצונו של היצר הרע הוא לאבדנו מכל וכל, אך בפועל הוא נוגס נתחים נתחים - "היום אומר לו עשה כך ומחר עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה, ועובד".

נפעל גם אנו כך ובמיוחד בימי החנוכה, עוד התחזקות באמונה ועוד התחזקות בקיום מצוות עד שנעמיד עצמנו על בסיס איתן..!

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לז,א)

נאמר ברש"י: בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רגזו של יוסף. מה פשר הלשון "**קפץ עליו רגזו של יוסף**", הלא "**קפיצה**" היא לשון דילוג וזריזות, ומה ענינה לכאן? אומר רבי מרדכי דרוקר בספר "תכלת מרדכי": יעקב השתוקק והתאוה "**לישב בשלוה**", דהינו לזכות ליום שבו "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' **המלוכה**" (עובדיה א, כא), שאז לא יהיה עוד שעבוד מלכויות ויוכלו ישראל לעבוד את ה' בשלוה ובנחת. וכך כתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים (פרק יב הלכה ד): "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים,

ולא כדי לאכול ולשתות ולשמח, אלא כדי שיהיו פנוין בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא".

אולם יש סדר לבריאה, ויש זמנים ומועדים למאורעותיה ומקריה, ומכיון שמן השמים נגזרו על ישראל גלויות ושעבודים, הרי גאולתם לא תבוא לפני שימלאו ימיהם של כל אותם גלויות ושעבודים. אולם כשראה הקב"ה עד כמה מתאוה יעקב "**לישב בשלוה**" ולזכות לגאולה השלמה, שאז יוכל לעבדו בשלוה ונחת, מה עשה? "**קפץ עליו רגזו של יוסף**", זרז והקדים את מקרהו של יוסף, שממנו התחילה השתלשלות המאורעות שהביאה לשעבוד מצרים, ובעקבות זאת תזרז ותקדם הגאולה השלמה, כי בא מועד.

פרשת וישב

ביקש לישב בשלווה... (לז, א)

בשעת עריכת השולחן הטהור בשבת, אצל האדמו"ר מגור ה"בית ישראל", ישב ליד השולחן אחד מן החסידים המכובדים. לפתע, עלה עליו רוגזו של זבוב אחד. הזבוב זמזם בלי הרף סביבו ואף העיז מפעם לפעם לנוח מעט על אפו. שוב ניסה האיש להעיפו משם, אולם הזבוב ערך סיבוב קצר וחזר להטרידו. לבסוף כאשר החל הענין להמאס עליו, הניף האיש את ידו והכה בזבוב שנפל מת על השולחן.

כשראה זאת האיש החויר כולו, ברגע זה עבר על מלאכה דאורייתא, נטילת נשמה! ולא פחות ולא יותר עשה זאת על שולחנו של הרבי הקדוש!

הרבי ראה ושתק. והנה לאחר דקות אחדות התאושש הזבוב פרש כנפים ועף. כשראה זאת החסיד שמח שמחה גדולה שנמנע מחילול שבת. אז אמר לו הרבי: היצר הרע דומה לזבוב גם אם אתה משוכנע שמכת המחץ שנתת לו גרמה למותו, הוא עוד רחוק ממות ועדיין חי ובעוד רגעים אחדים יתעופף כרגיל.

מסקנה: גם אם חשבת לרגע שתוכל 'לישב בשלווה' תדע לך שהיצר בבחינת 'קפץ עליו' בכל רגע.

אלה תולדות יעקב יוסף (לז,ב)

מביא רש"י את דברי המדרש שמספר כי סוחר פשתן אחד נכנסו גמליו טעוני פשתן לחצר, היה שם פחמי אחד שהיה תמה אנא יכנס כל הפשתן הזה? היה שפ פיקח אחד שהשיב לו: מה אתב תמה? ניצוץ אחד יוצא מהמפוח שלך ושורף את הפשתן כולו!

כך יעקב ראה את כל אלופי עשיו הכתובים למעלה, תמה ואמר: מי יכול לכבוש את כולן? אלא את זה רומז לנו הפסוק "אלה תולדות יעקב" מי הם תולדות יעקב? יוסף. שעליו נאמר (עובדיה א' יח') "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש", שניצוץ יוצא מיוסף שמכלה וסורף את כולם!

דברי המדרש הללו - אמר הצדיק רבי אברהם יעקב מסדיגורא - רומזים למחשבה עמוקה עד מאוד!

הפשתן מרמז על המון העם שלא זכו כלל לתורה ואם כן עולה השאלה איך יזכו לשבת לעתיד לבוא בבית ה'?

על כך משיב הפיקח שאפילו אדם פשוט ביותר, אם רק יתלהב לעבוד את ה' יתברך בכל להט נפשו, הרי שניצוץ קדושה זה ישרוף את כל הזוהמה עד שיגיע למדרגה גבוהה ביותר.

אלה תולדות יעקב: יוסף!!! (לז,ב)

כל איש ישראל אמר הרבי ר' **מנדלי מרמינוב**: נקרא בשם "**יעקב**" ועל כל אחד ואחד נאמר "**אלה תולדות יעקב**",

פרשת וישב

ומי הם? "יוסף", שלא יעמוד במקום אחד, כי אם יוסיף התמדה בתורה ומצוות ומעשים טובים וילך מחיל אל חיל בעבודת ה'.

ועשה לו כתונת פסים (לז,ג)

על פסוק זה מביא רבינו בעל הטורים מספר רמזים נפלאים:

פסים בראשי תיבות מרמז על כל הצרות שעברו על יוסף **פ**וטיפר **ס**וחרים **י**שמעלים **מ**דינים.

המילה פסים מניינה בגמטריה **קצ** ובכך נרמז שע"י זה ירדו בניו למצרים וישתעבדו, ולאחר מכן הקב"ה יחסר מניין **קצ** שנים מן השיעבוד.

עוד נרמז בפסוק: שימלך יוסף על מצריים **פ** שנים מתוך **סים** שהוא מנין שנותחו שכידוע נפטר יוסף בגיל **מאה ועשר שנים!**

עוד נרמז בפסוק זה מה שאמרו חז"ל בפרק ראשון של מסכת שבת (דף י' עמוד ב'): בשביל **שני סלעים מילת** שהוסיף יעקב ליוסף יותר משאר אחיו נתגלגל הדבר יורדו אבותינו למצריים. ואכן המילים ועשה לו כתונת פסים, מניינה בגימטריה משקל **שני סלעים מילת!**

...ועשה לו כתונת פסים / אין במה לקנא!!! (לז,ג)

ועשה לו כתונת פסים(לז' ג').

כאשר עשה יעקב ליוסף את כתונת הפסים קנאו בו אחיו והחלו לרודפו, אבל המדרש אומר במפורש שבמילה "פסים" מרומזות כל צרותיו של יוסף שנמכר **לפ**וטיפר **לס**וחרים **לי**שמעאלים **ולמ**דינים.

נמצינו למדים שכל החפצא של כתונת הפסים היא היתה טוויה מצרות ויסורים מרים העתידים לבוא על יוסף וא"כ מה מקום יש לקנאה?

אלא מה, אנשים מקנאים ואינם יודעים במה מקנאים רואים ואינם יודעים מה רואים. רואים מכונית מבריקה ולא יודעים שהיא תביא את בעליה היישר אל מותו רח"ל. רואים בית מפואר שנבנה בשיא היוקרה ולא יודעים שדווקא כאן בין אבני השיש הנוצצות יבוא סופו המר של בעל הבית. והמסקנה: לא כדאי לקנא באדם אחר! לעולם לא תדע מה מסתובב בין גלגלי רכבו המפואר ואיזה חוטים נטוו בבגדיו היוקרתיים!

דבר זה אנו מוצאים גם בפרשת החלום של שר האופים והמשקים. ה"משך חכמה" שואל לשם מה מספרת לנו התורה גם את סיפורו של שר האופים הרי הצלתו של יוסף התגלגלה ע"י שר המשקים שחשף בפני פרעה את זהותו של פותר החלומות החכם הנמצא בבית הסוהר ומדוע צריכים אנו לדעת גם את מה שעבר על שר האפים?

פרשת וישב

מתרץ ה"משך חכמה" בדברי הסבר מופלאים: כל הצלתו של יוסף ע"י שר המשקים לא היתה יכולה להווצר אלמלא סיפורו של שר האופים.

משום שכאשר פתר יוסף את חלומו של שר המשקים עדיין לא היתה בכך ראייה לחכמתו האלוקית. שהרי את חלומו של שר המשקים פתר יוסף לטובה ויכול השר לחשוב שיוסף בעצם לא ידע את הפתרון כלל רק החליט לנחש ולפתור לטובה ולכלל היותר אם יטעה לא יענש. אבל כאשר אמר שר האופים את חלומו ויוסף פתרו לרעה א"כ מוכח שלא מדובר בניחוש אלא בידיעה מבוררת שכן יעלה בגורלו של שר האופים, שאם לא כן כיצד לקח סיכון על עצמו!

ומכאן הבין שר המשקים את גדלותו והזכירו לפני פרעה .

והנה כאשר רצה ה' יתברך לעלות את יוסף לגדולה, סבב את מינויו של שר האופים והתגלגל הדבר שיחטא ויושלך לכלא ויחלום חלום ויציע חלומו לפני יוסף שפתרו לרעה. ואז עמיתו שר המשקים יתפעל מהפתרון ויזכיר את יוסף לפני פרעה.

בא נתאר לעצמינו, מה קרה באותה שעה שנבחר שר האופים לתפקידו ? נקל לשער שודאי היו רבים שקנאו בו !!!

אולם כדי להסיר מהם קנאה זו היה צריך ללחוש באזניהם שכל נצחונו של השר החדש לא נועד אלא להפילו ולהביאו לתליה כדי לגרום להצלחתו של יוסף וכבר לא היו מקנאים!!!

וככה זה בכל דבר, תמיד חסרה לנו הלחישה שתגלה את אזנינו שאין במה לקנא!!

יַחְלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם יִגְדַּל אֶחָיו יוֹסֵף עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ (לז,ה)

א. "ויחלום יוסף חלום", לא נאמר מה חלם בו.

ב. החלום הזה אכן היה נגד השבטים כפי שרואים בהמשך, שנאמר "ויסופו עוד שנוא אותו". אך מדוע שנוא אותו טרם שמעו את החלום?

ה'כתב סופר' מבאר פשט נפלא: יוסף חלם את חלום האלומות, אלא שבחלום עצמו חלם שהוא מספר אותו לאחיו והם שונאים אותו בשל החלום. וזהו ביאור הלשון: "ויחלום יוסף חלום", ובאמצעו חלם "ויספר אותו לאחיו ויוסיפו עוד שנוא אותו".

אם כן, מדוע סיפר להם יוסף את החלום? משום שיוסף ידע והרגיש שחלומותיו אינם דמיונות בעלמא והם כעין נבואה, ולמדנו ש"הכובש נבואתו חייב מיתה". לפיכך אף על פי שחלם כבר שכשיספר להם יכעסו עליו מאוד, לא יכל להימנע מכך.

על פי זה הוא מבאר את הפסוק הבא במתיקות: "ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה", אין 'נא' אלא לשון בקשה, לפי שחלם את ההמשך וידע שיכעסו עליו, לכן הוצרך להקדים בפיוס.

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי (לז,ו)

צ"ב מה שהוסיף תיבת נא.

ובאור החיים כתב לבאר 'טעם אומרו נא למה שפירשתי שלא היו רוצים לשמוע', אמנם עדיין צ"ע מדוע

פרשת וישב

התחנן יוסף אל אחיו שישמעו את חלומי, וביותר שהרי היה זה לאחר המצב של 'וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום'.

ונראה לבאר ע"פ המדרש בבראשית רבה (פד, יא) 'ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו, אמר הקב"ה כך תהיו גוערים בנביאכם', ומבואר דחלומות יוסף היו בגדר נבואה, וכן מבואר ברש"י ויחי (מט כד), שכתב לפרש הפסוק 'ותשב באיתן קשתו, ואונקלוס אף הוא כך תרגמו ותשב ותבת בהון נביאותיה, החלומות אשר חלם להם' ומבואר דחלומות יוסף לא היו חלומות, אלא היו נבואות ממש. והנה איתא בגמרא סנהדרין (פט, א) דאסור לנביא לכבוש את נבואתו ונביא הכובש נבואתו חייב מיתה בידי שמים, וזהו הטעם שהתחנן יוסף לאחיו שימעו חלומותיו, דכיון שחלומות אלו היו נבואה שנצטוו למסור להם לכן היה יוסף מוכרח לספר להם הנבואה, שלא יהיה בבחינת נביא הכובש נבואתו.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם שְׁמְעוּ בְּנֵי הַחֲלוֹם הִנֵּה אֲנִי חֹלְמָתִי (לז,ו)

מדוע סיפר יוסף את חלומותיו לאחיו?

וכי לא חשש שיוסיפו עוד שנאה על שנאתם ששנאו אותו ממילא?

מתרץ ה'כתב סופר', שאכן מהשמים הורו שיוסף יספר את חלומותיו לאחיו, כדי שיוסיפו לשנוא אותו יותר, כתוצאה מסיפוריו.

פתרון החלום היה התגברות שנאתם כלפיו, שהרי מכרו אותו ומימשו את החלום. ולכן יוסף אמר להם: "שמעו נא", בלשון בקשה, כביכול אמר להם: משמים הראוני, כדי שאספר לכם. יוסף פנה אליהם בתחינה שישמעו אותו, וטען שהחלום שחלם הוא לטובתם.

יוסף הבין וראה שהחלומות לטובתם, כפי שאמר לאחר התגלותו אליהם, בפרשת ויגש - "כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם ולהיות לפליטה גדולה", אבל האחים לא ירדו לסוף דעתו והוסיפו שנאה וקנאה.

ויקנאו בו אחיו (לז,יא)

רבותינו אמרו (שבת י:): מכאן שלא יתן לבנו האחד יותר מבנו השני כי גורם קנאה, כמו אצל יעקב שבשביל ההפליה ירדו למצרים וכו'. גם אמרו (אבות ד, כא) הקנאה מוציאה את האדם מן העולם.

אבל השאלה נשאלת, כיצד אפשר לצוות בשר ודם שלא יקנא, הלא טבע הוא באנוש יציר עפר שיקנא, כי רואה שלחבירו יש משרה ודירה ובנים ומכונות ואשה טובה וממון רב, ולעומתו לו חסר מאלו או קצתו, ואיך לא יקנא, ומדוע לא יקנא.

אכן, צריך לדעת:

א. כי הישג של אדם, אינו מעצמו כמ"ש (ירמיה ט, כב) "אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגיבור בגבורתו", ונאמר (קהלת ט, יא) "כי לא לקלים המירוץ... וגם לא לחכמים לחם", אלא כל המעלות וההישגים והתכונות הטובות, הכל מתת אלקים אשר יצר את האדם. ומעתה על מה תהיה טענה לאדם שחסר לו. וכי על ה' אלקיו!?

ב. דבר נוסף, כי האלקים עשה את האדם ישר בתכונות אלו ואלו. ורואים שלזה נתן תכונה זו ולאחר

פרשת וישב

תכונה אחרת. ומדוע נשתנו אלו מאלו ואין פרצופיהן דומין, אלא לפניו נגלו כל תעלומות, והוא ברא כל אדם כפי הצורך להיות לו לטובתו ותיקונו במשך שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה. וגם אם יהיו ימיו מאה ועשרים שנה, וכפי תיקונו - כן ברא תכונותיו, לזה כך ולזה כך. ואילו היה אדם צריך לדבר פלוני היה הדבר בא אליו. וכאשר חסר ומשולל מדבר פלוני, זהו סימן מובהק, שאין לו צורך בכך, ומעתה מה לי לקנאות בפלוני, או להביט באלמוני, הן בנכסיו הן בהצלחותיו, או בכל אורחותיו.

אלא ישמח האיש האיש בחלקו והאשה בחלקה. ויביט בענייניו ויתקן אורחותיו וינוח על מושביו, וידע נאמנה, כי הקנאה לא תוסיף לו דבר כי בקנאתו על זולתו, הוא אוכל עצמו ומכלה את בשרו, ועיניו תכלינה כל פעם בזכרו את זולתו.

ומאידך, כל השמח בחלקו ושמח בחלק חבירו, ושמחת חבירו זו כביכול שמחתו, והצלחת חבירו כאילו הוא הצלחתו. בזה ישאר על בריאותו וינוח ליבו בקרבו. וה' יתברך יתן לו חסרונו כפי שידוע שורשו ותיקונו. והיה זה שלום.

וישנאו אתו... ויקנאו בו אחיו (לז,יא)

תחלה "וישנאו אתו" ולבסוף "ויקנאו בו אחיו", מה השתנה בינתיים שהשנאה פנתה את מקומה לקנאה?

אומר ה"בן איש חי" בספרו "אדרת אליהו": התורה מספרת לנו מה היתה סיבת השנאה: **"ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו"**. ו

לכאורה, במה אשם הבן שהאב אוהב אותו יותר מאחיו? לכל היותר זה חסרון באב, אבל בודאי אין זה חסרון בבן עצמו! יתר על כן, הלא התורה בעצמה מגלה לנו כי הסיבה לאהבתו הגדולה של יוסף אצל אביו היתה **"כי בן זקנים הוא לו"**, ואם כך בודאי אין מקום לשנאה! התשובה היא, שהם סברו שחביבותו הגדולה של יוסף בעיני אביהם איננה משום היותו בן זקונים, שאם כן הרי יש בן זקונים קטן יותר - בנימין, ומדוע אותו אין אביהם אוהב יותר משאר אחיו. על כרחך שלא זו הסבה,

אלא יש סבה אחרת לגמרי: יוסף מוציא את דבתם רעה אל אביהם ועל ידי כך הוא צד את לבו וקונה את אהבתו. ומשום כך שנאו את יוסף שנאה גדולה. לאחר מכן מספר להם יוסף על חלומו: **"והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי"**. כשראו האחים כי הם נדמים בעיניו כקש וגבבא, הגביר הדבר עוד יותר את שנאתם אליו: **"ויוספו עוד שנא אתו"**, ומדוע?

"על חלמתיו" - בגלל החלום על האלומות, אשר הוסיף שנאה לשנאה שכבר שנאוהו "ועל דבריו" - על הדבה שהוא מוציא עליהם אצל אביו. אלא שאחר כך בא החלום השני: **"והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי"**.

עתה נוכחו שאין הוא מחשיבם לאלומות קש אלא לכוכבי שמים, אם כן, מה שהביא את דבתם רעה אל אביהם, אין זה מכיון שהוא מבטלם לגמרי והם אינם נחשבים בעיניו כלל. לא כן הדבר, שהרי הוא מחשיבם ככוכבים מאירים וזוהרים, אלא שעם כל מעלתם הוא סבור שהוא עולה עליהם. כאשר אדם סבור שאחיו אנשי מעלה הם, וכל 'חסרונו' הוא בכך שהוא סבור כי הוא נעלה מאחיו, אין זו סיבה לשנאה אלא לקנאה, ולכן "ויקנאו בו אחיו".

פרשת וישב

"ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם... ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר". (לז, יג-יד)

לכאורה קיימת בפסוקים אלו כפילות: תחילה אומר יעקב **"לכה ואשלחך אליהם"**, ובפסוק הבא מופיעה שוב בקשתו: **"לך נא ראה את שלום אחיך"**. אולם, מבאר ה"פנינים יקרים" שאין זו חזרה, אלא יוסף הביא את דיבת אחיו לפני יעקב בשלשה ענינים: אבר מן החי, גנאי בני השפחות, ועריות.

כפי שאומר רש"י (שם, ב): **"כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים וחשודים על העריות."**

משום כך אמר יעקב ליוסף: **"לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר"**, כשבדברים אלו הוא רומז לו על שלשת הענינים הללו: **"לך נא ראה את שלום אחיך"**, אלו בני השפחות שעליך לראות אם אין מציקים להם. **"ואת שלום הצאן"**, לך ובדק שאין הם אוכלים אבר מן החי. **"והשיבני דבר"** נאמר לגבי גלוי עריות, כפי שנאמר בגמרא (גטין ב, ע"ב) **"אין דבר שבערה פחות משנים"** שהמקור לכך הוא מדרשת **"דבר דבר ממנו"**.

חשיבות הכרת הטלך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר
(לז, יד)

חשיבות הכרת הטוב

מדוע יעקב שלח אותו לראות את שלומם, ולא חשש מהסיכון הכרוך בשליחות זו, שהרי האחים שנאו את יוסף?

מבאר רבי חיים שמואלביץ, שמכאן אנו למדים שעל אדם להתעניין או לשאול בשלום כל דבר שיש לו הנאה ממנו, כולל בעלי חיים, ואפילו דומם, על אף שאין להם דעה. זו בחינה של "הכרת הטוב", ממי שממנו מקבל הנאה מסוימת.

יעקב אמר לבנו יוסף: **"לך נא ראה את שלום אחיך"** - קדושי עליון, והוסיף גם: **"ואת שלום הצאן"**, מהכרת הטוב, ראה גם את שלומם.

חשיבות רבה להכיר טובה לכל מי שהיטיב עימנו, גם לדומם או לבעלי החיים, למרות שאין להם רגש או הבנה.

הנהגה חשובה זו משפיעה עלינו ועושה אותנו טובים יותר.

ועתה לכו ונהרגו (לז, כ)

אחי יוסף הלכו לשכם לרעות הצאן, ויעקב אבינו מבקש מיוסף ללכת לראות את שלום אחיו ואת שלום הצאן.

כשהאחים ראו אותו מרחוק, התישבו לדון אותו בדין תורה ופסקו את דינו למוות. מדוע? מצינו בזה כמה הסברים: רבי יהונתן אייבשיץ באר, שהם דנו אותו מדין מורד במלכות. הואיל ויהודה היה מלך, וכאן יוסף רוצה להיות המלך, אם כן הוא מורד במלכות שעונשו מיתה. ובספר 'פרשת דרכים' באר,

פרשת וישב

שהשבטים החשיבו את עצמם כיהודים ואלו יוסף החשיב אותם לבני נח, ולכן אמר לאביהם שהם אוכלים אבר מן החי. מה הכונה שאכלו אבר מן החי?
הם באמת שחטו את הבהמה, אלא שהבהמה עדין פרכסה, והדין הוא שליהודי מותר לאכול מפרכסת. לעומת זאת לבני נח הדבר אסור.

והואיל וסבר יוסף שלפני מתן תורה יש להם דין של בני נח, ועל כל פנים מחויבים הם בחומרות של בני נח, ממילא נאסר עליהם לאכל בהמה מפרכסת, וכשספר זאת לאביהם, בעצם הוא אמר שהם חייבים מיתה. לכן דנו אותו השבטים מדין רודף. וכי תימא, הרי אח פסול לעדות, ולא נתן היה להרוג את האחים על פי עדותו של יוסף, ואם כן מה בכלל היתה הבעיה? התשובה היא, שבן נח נהרג על ידי קרובים. לכן פסקו את דינו למיתה, מדין רודף.

וישמע ראובן ויצילהו מידם (לז,כא)

בגמרא (סנהדרין ו:): רבי מאיר אומר: לא נאמר "ובוצע ברך ניאץ ה" ("תהילים), ג'. 'י אל א כנגד יהודה, שנאמר "ויאמר יהודה אל אחיו מה 'בצע' כי נהרוג את אחינו", וכל המברך (משבח) את יהודה הרי זה מנאץ.

ומסביר רש"י שם: שהיה לו לומר נחזירנו לאביו אחרי שהיו דבריו נשמעין לאחיו.

ואילו על ראובן נאמר (מכות י') ' מפני מה זכה ראובן להימנות בהצלה, שפתח הכתוב בו בערי מקלט תחילה (דברים ד. מד) "את בצר במדבר בארץ המישר לראובני", מפני שהוא פתח בהצלה תחילה, שנאמר "וישמע ראובן ויצילהו מידם".

"ולכאורה צריכים להבין, הרי עצתו של ראובן היתה להשליכו הבורה, והבור היה מלא נחשים ועקרבים. ואילו יהודה יעצם למכרו, שלא היתה כרוכה בזה סכנת נפשות, ולמה מהללים פעולת ראובן ומגנים עצת יהודה, הרי זה היה צריך להיות הפוך?

אלא הסבר לכך נתן הפוניביז' רב הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זי"ע&פעם בעת נושאו דברים לטובת מוסדותיו המפורסמים שהקים:

"תיקח בחור יהודי יחיד בן 17 ושים אותו במצרים - הוא בסכנה רוחנית עצומה, מה יעשה הבן ולא יחטא...

לכן מגנים חז"ל את עצת יהודה "לכו ונמכרנו" שיש בה אמנם הצלה גשמית מנחשים - אך סכנה רוחנית עצומה, וכל המשבח דבר זה הרי זה מנאץ!

אבל בהצלת ראובן כתוב בפסוק הבא "למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו" - עיקר כוונתו להחזירו לבית מדרשו של אבא - זו הצלה אמיתית!

ועל פי זה ביאר את המדרש (ילקוט ראובני פר' ויצא) "הדודאים נתנו ריח" - זה ראובן שהציל את יוסף. "ועל פתחינו כל מגדים" - זה נר חנוכה.

ולכאורה שואלים כולם מה הקשר בין הדברים?

פרשת וישב

אך לפי דברינו מובן היטב, מעשה ראובן היה עיקרו הצלה רוחנית, ומתתיהו ובניו שנלחמו ביוונים והקב"ה עשה להם נס - היתה זו גם הצלה רוחנית!...

**וַיְהִי כִּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אָחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתָנָתוֹ אֶת כְּתָנֹת הַפָּסִים
אֲנָשׁ עָלָיו (לז,כג)**

מדוע הפשיטו האחים את כתונת הפסים מיוסף מיד כשבא אליהם?

ביאר רבי שלום שבדרון: האחים לא עשו זאת משנאה אליו, אלא נהגו עפ"י דין בחז"ל, במסכת שבועות (דף לא) "מנין לשניים שבאו לדין, אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלית בת מאה מנה, שאומרים לו לבוש כמותו או הלבישהו כמותך? (=שמקפידים ששניהם ילבשו מלבוש זהה) תלמוד לומר 'מדבר שקר תרחק'..."

למדים אנו שראיית העין עלולה להטות את הדין. אחי יוסף רצו לדון אותו אם הוא חייב מיתה, אולם חששו שהכתונת פסים שעשה לו אביהם, שגרמה להם השנאה נגדו, היא תטה את לבם מלדון דין אמת, ולכן הפשיטו מיוסף את כתונת הפסים.

ללמדנו שכל מה שעשו, על פי דין תורתנו הקדושה עשו.

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתַמָּר כָּלְתוּ שְׂבִי אֶלְמָנָה בֵּית אֲבִיךָ עַד יִגְדַּל שְׁלֵה בְנֵי כִי אָמַר פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאָחָיו (לח,יא)

לשון הפסוק מורה כי אחר שיגדל שלה אין מקום לחשוש למיתתו, וכל החשש הוא עד אשר יגדל.

ומה יועיל לו כי יגדל שלה בנו, ועדיין החשש קיים פן ימות כאחיו. ולמה הסכים להשיאה לו לאחר שיגדל.

טעם הדבר כי כאשר יגדל הרי יהיה מוטל עליו בבירור מצות ייבום, כי אז יתברר אם אינו סריס שאז הוא בכלל המצוה, ואזי לכשייבמנה תגן עליו זכות המצוה שלא ימות. אכן כל זמן שלא גדל, ועדיין הוא בספק שמא סריס הוא, אף דק"י"ל שמותר הוא בייבום כי הולכים אחר הרוב, הרי בנדון זה שהוא חשש סכנה, כי היתה קטלנית שמתו כבר שני בעליה הא חמירא סכנתא מאיסורא ואין הולכים אחר הרוב, ועל כן חשש למיתתו ולא נתנו לה עד אשר יגדל ויתברר כי אינו סריס וחייב הוא במצוה בתורת ודאי ואז תגן עליו המצוה לבלי ימות.

אך דבר זה קשה לאמרו לפ"מ דאמרו ז"ל (סוטה כא, א) דמי שאינו מצווה ועושה אין המצוה מגינה עליו, וא"כ אף כי האבות קיימות כל המצוות סוף סוף לא היו מצווים ועושים דאכתי לא נצטוו וא"כ אין כח במצוה כדי להגן. וצ"ע.

והנה כתב הכסף משנה בהלכות איסורי ביאה (כא, לא) דאף שפסק הרמב"ם דקטלנית לא תנשא מ"מ ביבום אין דין קטלנית, וכן כתב הנודע ביהודה (אבה"ע סימן י') דבמקום מצות יבום אין לחוש לקטלנית, כיון דשלוחי מצוה אינם ניזוקים.

פרשת וישב

אמנם י"ל דכל זה דווקא כשמקיים מצוה ביבום, אבל כשאינו מקיים מצוה ביבום ודאי שיש לחוש לקטלנית ואסור ליבמה, ולפ"ז כיון ששלה היה קטן אפילו שהיבום חל, מ"מ כיון שאין מצות יבום יש לחשוש לקטלנית, ולכן אמר יהודה לתמר 'שבי אלמנה בית אביך עד כי יגדל שלה בני', דכיון שהוא קטן ולא מתקיים בו מצות יבום יש לחוש לקטלנית אבל כיון שיגדל שלה ויתקיים בו מצות יבום, שוב אין לחוש לקטלנית שהרי שלוחי מצוה אינם ניזוקים.

<div div="" style="" direction:"" >

"...הוציאָהָ וְתִשָּׁרֶף" (לח,כד)

תמר ואשת פוטיפר שתיהן לשם שמים נתכוונו וא"כ מדוע יש בכל זאת הבדל ביניהן?
שכן תמר זכתה שממנה יצא המשיח ואשת פוטיפר נשארה לדראון?

תרץ הרב **ליב חסמן** זצ"ל: תמר בשעה שכל הלשם שמים שלה עמד לרדת לטמיון, כאשר יהודה אמר הוציאה ותשרף בכל זאת שתקה. משום מוטב להפיל עצמו לכבשן האש ולא להלבין פני חבירו ברבים, אע"פ שהיא צודקת!

אבל אשת פוטיפר התנהגה הפוך לגמרי, כשראתה שיוסף לא מסכים עם הלשם שמים שלה רדפה אותו בכל הדרכים הנוראות כולל הלבנת פנים איומה בשקר וכזב שאין לתאר.

אכן זהו ההבדל: מה קורה איתך כאשר מישהו אחר לא מסכים עם הלשם שמים שלך...!?

יִכָּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי (לח,כו)

תן לו "את שלו"!

ידוע שתורתנו היקרה נדרשת בַּפְּנִים רבות ובפרד"ס חלקים, וסודות רבים גנוזים בכל מילה ואות שבתורה. האמת היא שלא רק 'באותיות התורה' רמוזים סודות, אלא אפילו 'בתגים' שעל האותיות רמוזים סודות עמוקים - כפי שמצאנו במדרש שר' עקיבא היה דורש 'פְּתָרִי אותיות' (מנחות כ"ט ע"ב, והובא בשינוי נוסחה בילקו"ש שמות רמז קע"ג), אלא שזה עוד לא הכל.

משום שהתורה נדרשת גם בחילופי אותיות ואפילו חילופי ניקוד כאשר "מיקום" הניקוד או האות מרמזים על דבר מסוים, וכאשר הניקוד מוחלף בין האותיות - מתקבל באותם מילים "חידוש נוסף". רוצים דוגמא נפלאה לכך? אל דאגה, הדוגמא מאוד קרובה, היא נמצאת בפרשה שלנו. היכן?

בפסוק הנ"ל שבראש המאמר המופיע לגבי "מעשה יהודה ותמר" מוזכרות המילים "צְדָקָה מִמֶּנִּי", וביאורם הוא "שיהודה הודה לתמר על עניין מסוים וְהִצְדִּיק את דבריה". עד כאן "ביאור העניין" המונח במילים "צְדָקָה מִמֶּנִּי".

אך כאשר מחליפים את הניקוד שבין האות צ' לאות ד' אזי במקום המילים צְדָקָה מִמֶּנִּי מתקבלות המילים צְדָקָה מִמֶּנִּי, ובהם טמון המסר הנפלא הבא:
פעמים שלאדם הנותן צדקה יש באותו רגע הרגשה שהוא מאבד חתיכה מרכושו למען המצווה, ואין לו

פרשת וישב

ספק שאותם מטבעות שהוא נתן לצדקה - הם בעצם הקרבה וויתור על חלק מממונו. בא הבורא בפרשתנו ומגלה לאותו אדם יסוד נפלא:

צִדְקָה - מִמֶּנִּי! מוֹשִׁיקוֹ, הִידַעְתָּ! דַּע לֵךְ שֶׁבִשְׁעָה שֶׁקִּצַּבְתִּי לֵךְ אֶת כְּמוֹת הַמָּמוֹן שֶׁתִּהְיֶה לֵךְ לַקַּחְתִּי בַחֲשׁוֹן גַּם אֶת כָּל הַצַּדִּיקוֹת שֶׁאֵתָּה אִמּוֹר לְהַפְרִישׁ - וּמִיִּמְנָתִי לֵךְ גַּם אֶת "הַהוּצָאָה הַזֹּאת", וּבִעֲצָם אֵתָּה לֹא נוֹתֵן מִשְׁלַךְ - אֲלֵא מִשְׁלִי.

במילים אחרות: מושיקו החמוד, עליך להבין שבארנק שלך יש "פיקדון" השייך לאותו עני העומד מולך, וכאשר הינך נותן צדקה כפי כוחך אתה בעצם מחזיר את הפיקדון לבעליו האמיתיים. שהרי אני נתתי לך את אותו ממון כדי שתעביר אותו הלאה לאדם הזקוק לו, אלא שהשתמשתי בך בתור "צינור" ושליח כדי לזכות אותך במצווה היקרה הנקראת "צדקה".

היסוד הזה מעוגן באור החיים הקדוש על הפסוק "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֶבֶר עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה" (שמות כ"ב כ"ד), שם שואל האור החיים כך:

יש כלל ידוע בתורה שכל פסוק שכתוב בו אִם רֹוּחַ - זֶה אֹמֵר שֶׁלֹא מְדוּבֵר בַּמִּצְוָה שְׁחוּבָה לְקִיּוּם, אֲלֵא בַּמִּצְוָה שֶׁתִּלְוֶה בְּרִצּוֹן הָאָדָם. אִם יִרְצֶה הָאָדָם יִקְיִימֶנָה וְיִטּוֹל שֶׁכֶר, וְאִם לֹא - הַרְשׁוֹת בִּידּוֹ לְהַתְעַלֵּם מִהַמִּצְוָה. כָּלֵל זֶה נֹאמֵר בְּכָל הַתּוֹרָה חוּץ מִשְׁלוֹשָׁה מְקוֹמוֹת שֶׁבָּהֶם הַתּוֹרָה הִשְׁתַּמְשָׁה בְּמִלָּה אִם, וְלִמְרוֹת זֹאת אֵין הַכּוֹנֶה שֶׁם שֶׁהַדָּבָר תִּלְוֶה בְּרִצּוֹן הָאָדָם - אֲלֵא הָאָדָם מְחֻיֵּב לְקִיּוּם אֶת אוֹתָהּ מִצְוָה בְּעַל כּוֹרָחוֹ, וְאֶחָד מִשְׁלוֹשֶׁת הַמְקוֹמוֹת הַלָּלוּ זֶה "מִצְוֹת הַלּוּוּאָה" אֲשֶׁר כְּתוּבָה בָּהּ הַתּוֹרָה אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי.

ושואל האור החיים הקדוש: אִם בִּאֲמַת מִצְוֹת הַלּוּוּאָה זֶה מִצְוָה שְׁחוּבָה לְבִצּוּעָה - וְלֹא מְדוּבֵר בַּמִּצְוָה עַל בְּסִיס "בְּחִירָה חוֹפְשִׁית", אִם כֵּן מְדוּעַ כְּתוּבָה בָּהּ הַתּוֹרָה אֶת הַמִּלָּה אִם? וְעוֹנֶה הָאֹר הַחַיִּים אֶת הַתִּירוֹץ הַבֹּא: בּוֹרָא עוֹלָם אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וְחַפֵּץ לִזְוֹן אֶת כּוֹלָם בְּכַבּוֹד וּבִשְׁלֵמוֹת. אֲלֵא שֶׁפְּעֻמִּים הָאָדָם חוֹטֵא וּמַכְתִּים אֶת נִשְׁמָתוֹ. מֵה עוֹשֶׂה הַבּוֹרָא כְּדִי לִנְקוֹת אֶת נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חוֹטֵא? בְּמִקּוֹם לְשַׁלּוֹחַ לוֹ אֶת מִזְוֵנוֹ בְּכַבּוֹד - מַכְבִּיד עָלָיו ה' אֶת עוֹל הַפְּרִנְסָה וּמַצְרִיךְ אוֹתוֹ לַחֲזֹר עַל הַפְּתִיחִים וּלְבַקֵּשׁ צַדִּיקָה, וְעַל יְדֵי אוֹתוֹ צֶעַר נִמְחָלִים חֲטָאִיו שֶׁל אוֹתוֹ חוֹטֵא. לְאַחֵר הַהִקְדָּמָה הַזֹּאת, מִפְּרֶשׁ הָאֹר הַחַיִּים אֶת הַפְּסוּק כֹּךְ:

אִם כֶּסֶף - אִם רֹוּאָה הָאָדָם שִׁישׁ לוֹ כֶּסֶף יוֹתֵר מִכְּדִי צִרְכּוֹ וְסֶךְ הוּצָאוֹתָיו, לְמָה נִתֵּן לוֹ אוֹתוֹ כֶּסֶף? לְאִיזוֹ מִטְרָה נִשְׁגָּבָה?

תִּלְוֶה אֶת עַמִּי - מִטְרַת אוֹתָהּ "יִתְרַת הַכִּנְסָה" לַעֲשׂוֹת צַדִּיקוֹת וְלִהְיוֹת לַעֲבִי וְלַדָּךְ... אֶת הָעֶבֶר - עִמָּךְ - אוֹתוֹ מִמּוֹן מִיּוֹתֵר שֶׁקִּיבֵּלֶת הוּא מִמּוֹנוֹ שֶׁל הָעֶבֶר הַנִּמְצָא עִמָּךְ, וְמָה שֶׁאֵתָּה נוֹתֵן לוֹ זֶה בִּעֲצָם שֶׁלּוֹ עַל פִּי דִין - רַק שֶׁהַבּוֹרָא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּךָ בְּתוֹר צִינּוֹר לְהַעֲבִיר לְאוֹתוֹ עֲבִי "אֶת שְׁלוֹ". לִכֵּן... לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה - אֶל תִּתְּנָהּ וְאֶל תִּתְּנָשׂ עַל אוֹתוֹ עֲבִי בְּזִמְנָן מִתֵּן הַהַלּוּוּאָה אוֹ הַצַּדִּיקָה, שֶׁהִרִי בִּעֲצָם הֵינִךְ מִמִּלָּא אֶת חוֹבְתֶךָ בְּלִבְד - וּבִסֶּךְ הַכָּל אֵתָּה פּוֹרַע לוֹ אֶת פְּקֻדּוֹנוֹ.

עַד כֵּאֵן בִּיאֹרוֹ הַנִּפְלֵא שֶׁל רִבִּינוֹ הָאֹר הַחַיִּים, וְאֵת דְּבָרָיו הַקְּדוּשִׁים נִתֵּן לְסַכֵּם בְּשֵׁתִי הַמִּילִים צִדְקָה - מִמֶּנִּי, וְכִפִּי שְׂרַאֲנוֹ בְּרָאשׁ הַמֵּאמֵר.

רוּחַ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּבְרִשׁוֹת הַיַּחִיד וּבְרִשׁוֹת בְּעַל הַבֵּית וְהַקּוֹרָאִים - נִמְרִיא עוֹד קֶצֶת וְנִגְלָה מִמֵּתָק נִפְלֵא שְׂרִבִּים לֹא יוֹדְעִים עַל קִיוָּמוֹ.

בְּזוֹהַר הַקְּדוּשׁ (וִירָא ק"ד ע"א) כּוֹתֵב רַבִּי אֶלְעָזָר אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים: רוּחַ בִּשְׁעָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אִיזָה אָדָם, הוּא שׁוֹלַח לוֹ מִתְּנָה. מֵהִי הַמִּתְּנָה? "עֲבִי"! כְּדִי שִׁיזְכֶּה עַל

פרשת וישב

ידי הצדקה שיתן לו וימשך עליו חוט של חסד, וכאשר יבוא לעולם חלילה איזה נזק או צרה - יהיה מוגן אותו נותן צדקה, ואף אחד לא יוכל להזיקו.

לא יאומן! שמעתם את התגלית? הבנתם מהי המתנה שהבורא נותן לאדם? "עני"!

כאשר מגיע אליך עני ומבקש ממך צדקה - דע לך שבאותו רגע בורא עולם אוהב אותך והוא שולח לך מתנה נפלאה - וזו הצדקה שכעת הזדמנה לך, אשר באמצעותה הינך מושך עליך חוט של חסד (רחמים) ומבצע "ביטוח מלא" אשר יעמוד לך בעת צרה ויציל אותך מכל תקלה.

חלמתם שזה עד כדי כך? לא רק שהעני אינו מטרד ועול, אלא הוא בעצם הנשיקה והמתנה שבורא עולם נותן לאדם. אלא מה, כאשר מגיע עני אל האדם ומבקש ממנו צדקה, באותו רגע היצר מזכיר לאדם שהדולר ירד, שהמע"מ עלה, שהרכב צריך לעבור נְשָׁדְרוּג... פתאום אין לאדם כסף לצדקה והוא פותר את העני עם איזה שקל, ואם הוא לארג' ויש לו לב רחמן כמו אברהם אבינו - אז הוא מגדיל את "המענק" לסכום ענק ונותן שקל וחצי, ואם המקרה ממש נוגע לליבו - אז הוא שולף סכום עתק ונותן שתי שקלים, אותו אלמוני בטוח שזה מה שבאפשרותו לתת לדלפוני.

אבל...

לאחר מכן פלמוני נכנס לחנות ולוקח עגלה, ומתחיל להעמיס מכל טוב מצרים. אוכל, ממתקים, פינוקים, הוא מכניס לעגלה מכל הבא ליד וכפי תאוות ליבו, לאחר מכן הוא מגיע לקופה וממתין לתורו. לפתע מכריזים ברמקול שיש מבצע במחלקת ירקות ויש הנחה של 30% על הכל. באותו רגע האנדרלין מתגבר בגופו של פלמוני והוא שועט לכיוון הירקות ומעמיס בעגלתו שקיות נוספות... פתאום לו כסף לכל המבצעים... מתברר שהוא לא חי בדיוק על השקלים...

פלמוני זה אולי דוגמא קיצונית, אך המציאות שמאחריה משקפת את כולנו אם מעט ואם הרבה. אנחנו לא נותנים צדקה "כפי כוחנו" באמת, שהרי מתברר שכאשר מתחשק לנו אנחנו יכולים לשלוף מהארנק עוד קצת. אם כן מדוע אנחנו לא שולפים מהארנק עוד קצת לכבוד מצוות צדקה? משום שאיננו חיים את המושג צְדָקָה - מְמַנִּי. באיזה שהוא מקום בלב יש לנו הרגשה של "הפסד" ואנו בטוחים שהצדקה באה על חשבוננו, לכן פתאום אין לנו אפשרויות.

שאלה קטנטונת: אתרוג יקר קונים? מצות מהודרות משקיעים? תפילין מפוארות מחפשים? אז למה אנחנו לא מהדרים גם במצוות צדקה? מדוע דווקא שם אנחנו נחסמים? מה גם שראינו בזוהר שרבי אלעזר מצהיר שהצדקה היא ביטוח של האדם, ואין ספק שכמו שבעולמנו הדל יש "רמות" לביטוח (יש ביטוח מקיף, ויש צד ג'...) אין ספק שגם בצדקה נמצא הקטלוג והסולם הזה, ומי שנותן כהוגן כפי כוחו "באמת" - אזי הוא זוכה לביטוח מושלם. מצד שני מי שנותן עם חצי לב וחצי עין וחצי מטבע, אין ספק שהביטוח שהוא עושה לעצמו יהיה בהתאם. לא חבל.

אלא מה, אומר אדם לעצמו: אם אני אתן לכולם, בסוף אני אצטרך בעצמי להסתובב ולחזר על הפתחים. אם כן מדוע שאתן צדקה? האין זה שיקול נכון? צר לנו לאכזב את אותם מתוקים החושבים כך, ורצוננו לגלות להם הפתעה שגילה לנו מר"ן הבית יוסף בשולחנו הטהור, שם כתב כך:

לעולם אין אדם מְעַנִּי מן הצדקה, ולא דבר רע ולא היזק מתגלגל על ידה (שו"ע יו"ד רמ"ז ב').

רבינו השולחן ערוך מגלה לנו שמי שנותן צדקה מובטח לו שלא יהיה עני בגלל זה, ולא יגרם לו כל רע.

פרשת וישב

אלא שזה עוד לא הכל. מה כוונת המשורר?

ידוע הדבר ומפורסם העניין 'שבשולחן ערוך' אין מילה מיותרת. אם כן מדוע נקט כאן השולחן ערוך את המילה "לעולם"? התשובה היא חד משמעית! לעולם... בכל מצב... יהיה מה שיהיה... מי שיתן צדקה מכל הלב ויתאמץ במצווה יקרה זו, יש לו הבטחה שלא יהיה עני ולא יארע לו כל נזק מכך.

[כמובן שלא מדובר על "מתאבד" השרוי בחובות ואין לו במה לפרנס את בני ביתו ומחלק צ'קים פתוחים לכל נצרך, אלא מדובר על אדם שכן יכול להתאמץ - ויש בידו ממון "מַעֲבָר" לכדי חיותו].

הבעיה היא שאנשים רבים לא למדו את הסוגיה ואין הם יודעים עד כמה נשגבה מעלת הצדקה ועד כמה גבוהה היא בשמים, ומשום כך ראוי שנעלה כאן כמה משפטים מהלכות צדקה אשר באמצעותם נוכל להפנים יותר את עוצמת מצווה יקרה זו, וכדלהלן:

* מצות עשה ליתן צדקה כפי השגת יד... וכל המעלים עיניו מִמֶּנָּה נקרא בליעל, וכאילו עובד עבודת כוכבים, ומאד יש ליזהר בה כי אפשר שיבוא לידי שפיכות דמים... כמו שהיה במעשה עם נחום איש גז [יו"ד רמ"ז א'].

* לעולם אין אדם מַעֲבִי מהצדקה, ולא דבר רע ולא היזק מתגלגל על ידה [יו"ד רמ"ז ב'].
* הצדקה דוחה את הגזירות הקשות, וברעב - תציל ממוות, וכל המרחם על העניים הקב"ה מרחם עליו [יו"ד רמ"ז א'].

* יתן האדם על לבו שהוא מבקש כל שעה פרנסתו מהקדוש ברוך הוא, וכמו שהוא מבקש שהקדוש ברוך הוא ישמע שוועתו - כך הוא ישמע שוועת עניים [יו"ד רמ"ז ג'].

* גם יתן אל לבו כי הוא גלגל החוזר בעולם וסוף האדם שיבוא הוא או בנו... לידי מדה זו [ויצטרכו צדקה] וכל המרחם על אחרים - מרחמין עליו [שלא יזדקק לבריות] [יו"ד רמ"ז ג'].

* כל אדם חייב ליתן צדקה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו [יו"ד רמ"ח א'].
* צריך ליתן הצדקה בסבר פנים יפות, בשמחה ובטוב לבב, ואם נתנה בפנים זועפות ורעות הפסיד זכותו [יו"ד רמ"ט ג'].

* אם שאל לו העני ואין לו מה יתן לו, לא יגער בו... אלא יפייסנו בדברים ויראה לבו הטוב שרצונו ליתן לו אלא שאין ידו משגת [יו"ד רמ"ט ד'].

* אסור להחזיר העני השואל [המבקש] ריקם. אפילו אין, נותן לו רק גרוגרת אחת \פרוטה אחת [יו"ד רמ"ט ד'].

* אם יכול לעשות לאחרים שיתנו, [לגרום לאחרים שיתנו צדקה] שכרו גדול... [יו"ד רמ"ט ה'].

אכן הצדקה כל כך גבוהה בשמים וחיונית מאוד לאדם העני, ואשרי המקיים את המצווה הזו בהידור, רב שכרו ורבה מעלתו בזה ובבא.

כעת המקום לציין שלמרות שניסינו קצת לעמוד על מעלתה ורוממותה של הצדקה, עדין יש איזונקודת חן קטנטונת שהגמרא מחכימה אותנו בה, ולא כולם מודעים לה:

הגמרא (כתובות ס"ז:) מביאה מעשה על הלל הזקן שהיה מטפל באופן קבוע בעשיר שירד מנכסיו ודאג לו בכל יום לכל צרכיו שהורגל בהם, ואחד מצרכיו היה "סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו". פשוט לאיש הזה היה חסר הכבוד הרב שהיה מנת חלקו בימי עושרו נוחם עדן, והלל הצדיק דאג להשלים לו את הַחֶסֶר הזה מידי יום].

פרשת וישב

היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה (לח,כח)

אבק הרציחה הלבנת פנים

רש"י: לא רצתה להלבין פניו לומר "ממך אני מעוברת"! אלא "לאיש אשר אלה לו". אמרה: אם יודה מעצמו יודה, ואם לאו ישרפוני ואל אלבין את פניו. מכאן אמרו: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים.

בספר "ברכת אליהו" להגר"ש עמאר שליט"א, הראשון לציון, מבואר העניין ע"פ תרגום יונתן בן עוזיאל, שכתב שלא מצאה תמר את שלושת המשכונות ותלתה עיניה לשמי מרום וביקשה רחמים, שהשי"ת יענה לה בעת צרתה ויאיר את עיניה למצוא את שלושת העדים, והבטיחה שממעיה יצאו שלושה קדושים שיקדשו את שמו יתברך וירדו לכבשן של אש בבקעת דורא.

אז הקב"ה רמז למיכאל והאיר עיניה ומצאתם, והניחה אותם לרגלי הדיינים ואמרה: "לאיש אשר אלה לו אני מעוברת! ואפילו אם אישרף לא אפרסם ואני מתפללת לה' שישים בליבו שיכירם ויצילני."

וכשראם יהודה הכירם. אמר בליבו: "טוב לי להתבייש בעולם הזה שהוא עובר, ולא אבעת בפני אבותי הצדיקים בעולם הבא. טוב לי להישרף בעולם הזה באש כבויה של העולם הזה ולא באש אוכלת אש, דמיכלא קביל מיכלא הוא (מידה כנגד מידה). לפי שאמרתי ליעקב אבא 'הכר נא הכתונת בנך היא' על כן אני צריך לשמוע בבית דין למי החותמת והפתילים והמטה האלה."

עוד כתב התרגום (שם) על הפסוק "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני", שיצאה בת קול מן השמיים ואמרה: "מלפניי היה הדבר הזה" וניצלו שניהם מן הדין (תמר ניצלה מהאש ויהודה ניצל מדינה של גהינום). ע"כ.

ומכל זה לומדים כמה דברים נפלאים. תחילה, חומרת עוון מלבין פני חברו ברבים שהוא כל כך חמור, עד שהייתה מוכנה תמר למות בשבילו ולאבד עימה עוד ב' נפשות שהייתה מעוברת בהם, ובלבד שלא להלבין את פני יהודה ברבים.

לא אחת מריבה קטנה בין שכנות יכול להביא לסכסוך ארוך, כשכל אחת חושבת שהיא הצודקת ועל כן אינה מוכנה לוותר לחברתה. כאמור, לעיתים ה"ברוגז" נמשך תקופה ארוכה כשאף אחד לא יודע את מועד סיומו.

סיפורנו הוא על שתי שכנות הגרות בבנין דירות בשכונה ירושלמית ו... באותה הקומה. הן רבו ביניהן מדי פעם על דברים של מה בכך, ולאחר שפעם האחת הטיחה עלבונות קשים בחברתה, החליטה הנעלבת לא להשיב מלחמה שערה ובכך להימנע מאיסור לשון הרע.

כך נמשך לו ה"ברוגז" האחרון כ... עשרים שנה.

הן נפגשות במכולת, במעלית, ברחוב, ואף אחת מהן לא מוציאה הגה כדי לדבר ביניהן, כמובן.

השנים חלפו והנה מגיע מועד חופתו של בן השכנה שהבליגה בזמנו, והיא, בצעד מיוחד, מחליטה להזמין לשמחתה גם את... שכנתה. מי יודע, אולי בזכות השמחה הזו אולי ישבר משהו בליבה הקפוא כלפיה ובכלל זה הזמן להביא קץ לסכסוך שהיא כבר שכחה סיבתו.

פרשת וישב

באחד הערבים, כשההזמנה בידה, לאחר עשרים שנה בהן לא דיברו ביניהן אף לא מילה אחת, היא אוזרת אומץ וניגשת להקיש על דלת השכנה.

"שלום, ערב טוב, גב'... מה שלומך?"

"ב... ב... רוך ה...ש...ם...." ענתה בלשון רפה ובגיגום השכנה הנדהמת לראותה מתייצבת על מפתן דלתה. היא!?"
"רציתי להזמין אתכם לשמחה שאנו עורכים בעוד כחודשיים."

"ב... ב... בשמחה רבה..." השיבה השכנה, עדיין מהססת ובוררת מילותיה. "היכנסי, בבקשה."

הן ישבו על הספה והחלו לשוחח בחופשיות רבה כאילו לא היה מעולם סכסוך קשה ביניהן.

"מתי החתונה, חביבתי?" שאלה השכנה.

"הוא, ב. 24.1.2001"

"אוי, בדיוק בתאריך הזה יש לי ניתוח. האמיני לי, שבשמחה רבה הייתי מגיעה לחתונה, אך אני אהיה מאושפזת בבית הרפואה ויקח לי לפחות יום יומיים להחלים."

השתיים התחבקו, התנשקו ונפרדו בהתרגשות גדולה מהפגישה המפתיעה הזאת.

אם החתן החליטה לעשות מעשה ולבדוק את האפשרות להקדים את החתונה ביומיים או דחייתה ביומיים, להקדים לא היה אפשרי, אך לאחר את החתונה ביומיים היה ניתן. היא פנתה לבנה ושאלה מה דעתו לדחיית החתונה אך ורק בגלל השכנה שבזכות חתונתו והשתתפותה בשמחתם תהיה להם שמחה גמורה בשמיים.

"אמא! את יודעת טוב מאוד שחתונה לא דוחים!" מחה הבן.

"אכן, אתה צודק, בני, אך יש כאן 'סיבה מיוחדת'. ודע לך, בזכות זאת תזכה כל חיך לחיים טובים ומאושרים בזכות המעשה הגדול והאצילי שתעשה, אם תעשה."

"אימא, אבל כבר הדפסנו הזמנות, וגם צריך לדבר עם הכלה והוריה. אולי הם לא יסכימו?"

"אנא, שאל אותם ואולי לשמע הסיבה הם יסכימו." הבן ראה זאת כמצוות כיבוד אם ובערב מיד נסע לפגישה עם הורי הכלה, ולאחר זמן לא רב, במתק לשונו, שיכנעם לדחות את החתונה ביומיים. כיוון שההזמנות טרם חולקו ולא היו מכשול גדול להחלטתם, נעתרו הורי הכלה לבקשתה המאוד מיוחדת של אם חתנם.

משמיים מצאו אולם פנוי, התזמורת והצלמים היו פנויים בתאריך החדש והכל הסתדר על הצד הטוב ביותר.

ההזמנות הודפסו מחדש ושוב ניגשה אם החתן לשכנתה והזמינה אותה למועד החדש.

פרשת וישב

"אני לא מאמינה! למה?" נדהמה השכנה "את כל השינוי עשיתם בגללי? חבל לכם על כל הטירחא, אז הייתי מגיעה ל'שבע ברכות'... אוי, כמה טרחתם בוודאי כדי לשנות את התאריך... וכל זה לכבודי..." השתיים התחבקו ממושכות ובכו זו על כתפיה של זו.

כמתוכנן, אושפזה השכנה לקראת הניתוח בתאריך שנקבע מראש, ב 24.1.2001 -

כמה שעות לאחר הניתוח, בשעות הערב, היא שומעת בחדשות ששודרו ברדיו על האירוע שזיעזע את כל המדינה:

רצפת הריקודים באולמי "ורסאי" בירושלים קרסה בשיאה של חתונה ועשרות בני אדם נהרגו ונפצעו.

לפתע היא נזכרת שבערב זה הייתה אמורה להתקיים חתונת בן שכנתה באולם זה! בזכות הפיוס שביניהן נדחתה החתונה לעוד יומיים והן ניצלו בנס מאירוע קשה זה. היא מיהרה להתקשר לשכנתה, שלא ידעה בנתיים מהטרגדיה, וריגשה אותם בנס הגדול שאירע למשפחותיהן והכל בזכות שמחלה על כבודה...

דבר אחר: יהודה, על אף הבושה הנוראה שהייתה לו לעיני העולם, בעת שכינס בית דין לדון את תמר בשריפה, והיא הציגה את מטהו פתילו וחותרו, באותה שעה היה במאבק אדיר בינו לבין עצמו, כי אע"פ שלא היה ממית את תמר, מ"מ, לא היה מוכרח לגלות כי ממנו היא הרה והיה יכול לזכותה בדין ולומר כי נאנסה ונתעברה, אבל לא היה צריך לגלות שזה בא ממנו, כי יביא לו ולבית אביו ביזיון נורא.

אך יהודה לא שם לב לזאת, וכיוון שבתחילה חשד בתמר ורצה לדון אותה כזונה, קם ואמר כי אין בה אפילו חשש ולו הקל ביותר, והיא כשרה וצדקת שבנשים, אשר כל מטרותיה ותאוותיה הוא להעמיד קרן אורה בבית ישראל.

ואחר זה נתעצם יהודה ביותר בגבורת הנפש והוציא לעין כל את צידקתה של תמר. אז נתלבשה בו רוח השכינה וזכה למלכות ונתקיים בו "יהודה אתה יודוך אחיך", היינו כשם שלא שינית משמך יהודה והודית על האמת, לכך לעולם יודוך ותזכה למלכות ולשאר ברכות מופלאות.

ועוד למדנו כאן על כוחותיה ותעצומות נפשה של תמר, שאפילו בראותה שעומדים לשורפה חיים לא נתייאשה מבעל הרחמים וביקשה ממנו שיתן בליבו של יהודה לחון אותה. היא הראתה בזה לדורות עולם על גודל האמונה שבלבבה. כי תחת שהיה לה לכעוס על יהודה ולגדפו ולביישו, שתקה ובעיניים דומעות ולב מלא תחינה דלו עיניה למרום.

מההתנהגות המופלאה הזו של אמונה וביטחון מופלא בהשי"ת השפיעה לזרעה עד עולם.

וכמו שמצינו בדוד, שיצא מחלציה, שבעת בורחו מפני אבשלום בנו היה מהלך עייף בדרך, גולה ומטולטל, והנה שמעי בן גרא יוצא לקראתו ומקללו קללות נמרצות ונוראות, ולא זו בלבד אלא שהיה הולך אחריו וסוקלו באבנים. מלואי דוד המה ראו כן תמהו, וחרה אפם עד מאוד, עד אשר אבישי בן צרויה אמר למלך: "תנה לי ואסירה את ראשו מעליו". ודוד בצדקתו התרעם על אבישי: "הנח לו כי ה' אמר לו קלל". כל זה בא לו מורשה מתמר, שהניחה הכל ביד השי"ת, ומי שהוא בעל אמונה גדולה בהשי"ת אינו כועס מעולם על שום נברא, כי הוא יודע שהכל בא מעילת העילות וסיבת כל הסיבות, ורק אליו מגמתו.

יהי רצון, שנדבק בדרכי אבותינו הק' לילך בדרכם ואורחותם.

פרשת וישב

בספר "נפשי תידום" מובא מעשה נפלא הממחיש עד כמה צריכים אנו זהירות יתירה בכבוד הבריות: השעה רבע לתשע בערב, והחתן עדיין לא בא. חלק מבני משפחתו, שלא ידעו מרחשי ליבו, גם נוכחו במקום. בשעה תשע נצצו הדמעות בעיני הכלה והוריה מודאגים ודרוכים. גיסו של החתן, איש ישר ונעים הליכות, נסע במהירות לבית החתן. החתן, שלא התייעץ בדעת תורה טרם קיבל את החלטתו הפזיזה, ולא הבין את חומרת מעשיו, הכריז בפניו: "אינני רוצה אותה! אי אפשר לסבול את המשקפיים האלו!"

הגיס ניער אותו וגער בו, אך ללא הועיל.

הגיס חוזר לאולם, השעה כבר עשר, ומתוך מבוכה ובושה גדולה מנשוא, מסר בחוסר אונים את הבשורה המרה לאבי הכלה: "לא תהיה חתונה החתן חזר בו."

אי אפשר לתאר את הבושה, הכלימה והביזיון של הכלה ובני משפחתה בפני אולם מלא אורחים, ידידים ושכנים. הון תועפות הושקע בשמלה החדשה של הכלה ובשולחנות העמוסים כל טוב. ההשקעה, יחד עם שעות של עבודה, המון תקווה וציפיות לטוב, ירדו לטמיון. הכלה פרצה בבכי מר וכשלו ברכי אימה. אביה גייס את כל כוחות האיפוק. איזו בושה! איזו חרפה!

גיס החתן יחד עם הרב, שאמור היה לסדר את הקידושין, ניסו לעודד ולשכך את הכאב במקצת: "היא עוד תמצא טוב ממנו. גם זו לטובה."

והם צדקו. כעבור שמונה חודשים הכלה קיבלה הצעה העולה על החתן הקודם מכל הבחינות, גם רוחניות וגם גשמיות. בעת כתיבת שורות אלו, היא סבתא מאושרת שכבר צברה למעלה מארבעים שנות נישואין מתוקות מדבש עם בעלה, איש מכובד ומצליח. עד כאן סיפורה של הכלה. סוף טוב הכל טוב.

גם החתן מצא אחרת, כביכול נאה מן הראשונה ובלי משקפיים. והנה, מספר חודשים לאחר החתונה חלה הרעה בראייתה של אשתו והיא נזקקה למשקפיים.

כעבור שנה נולד להם, במזל טוב בנם הבכור. הילד נולד עם פזילה חמורה בשתי עיניו ונזקק לטיפולים יקרים ולניתוחים במשך שנים, וגם הרכיב משקפיים עבות.

צריך לציין, שמעולם החתן לא פייס את הכלה הראשונה ואת משפחתה, וכאמור, מעולם לא התייעץ בדעת תורה.

עשרים וחמש שנה לאחר שהשאיר כלה בזויה ואומללה זו וחזר בו מן האירוסין, הוא חצה כביש כהולך רגל ומכונית פגעה בו והעיפה אותו למרחק של עשרה מטרים.

בעל המעשה שכב בטיפול נמרץ חסר הכרה. הרופאים הודיעו למשפחה, שאם יחיה, קרוב לודאי כי יהיה "צמח".

בחסדי שמיים יצא הוא מכלל סכנה, אך נזק בלתי הפיך למרכז המוח החלק השולט על הראייה. כשהתעורר, ראייתו הייתה מטושטשת ביותר. למשך כעשר שנים נוספות ראה דמויות כפולות. עיניו היו חשוכות מרפא ושום משקפיים לא יכולות היו לעזור לו. עוד יותר גרוע, ראייתו הכפולה הייתה מעייפת, מתסכלת ומרגיזה אותו מאוד עד ליומו האחרון.

פרשת וישב

כך נידון המבזה בחרב חדה של מידת הדין. והמתבזה יצאה לחיים טובים ומאוש

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח (לט,ב)

פשט הדברים הוא, שמאחר והקב"ה היה עם יוסף, הוא זכה להיות איש מצליח, הברכה שרתה במעשה ידיו, ובשל כך הוא זכה למצוא חן בעיני אדוניו פוטיפר.

אולם משמעות נוספת טמונה בכתוב, שאותה נבין לפי מה שאומרים העולם בשם ה' **חפץ חיים**, שהנה יש לשאול על נוסח ברכת החודש; מדוע מבקשים בברכת החודש פעמים על יראת שמים, בפעם הראשונה: "**חיים של יראת שמים ויראת חטא**", ולאחר מכן "**חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים?**"

אלא, שלאחר הבקשה הראשונה של יראת שמים, אנו מוסיפים ומבקשים: "**חיים של עשר וכבוד**", ומי שרוצה עושר, חייב לחזור ולבקש שוב ושוב שיזכה ליראת שמים! לפי זה הסבר הפסוק הוא, שעל אף היות יוסף "**איש מצליח**", לא גרע הדבר מיראת השמים שבו, אלא אדרבה - "**ויהי ה' את יוסף**", וכפי שמבאר רש"י (שם, ג): שם השם היה שגור בפיו תדיר.

"וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ" (לט,ג)

אמרו חז"ל במדרש תנחומא על הפס' הזה: פוטיפר רשע היה, כיצד היה רואה שהקב"ה עמו? ומהו כי ה' איתו?

אלא שלא היה שמו של הקב"ה זז מפיו של יוסף. היה נכנס לשמשו, והיה מלחש ואומר ריבון העולמים אתה הוא בטחוני, אתה הוא פטרוני, תתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ובעיני פוטיפר אדוני.

ופוטיפר אומר לו, מה אתה מלחש שמא כשפים אתה עושה לי והוא משיבו, לא אלא אני מתפלל שאמצא חן בעיניך, לפיכך כתוב וירא אדוניו כי ה' איתו.

כתב בספר אמונים (מאמר השגחה פרטית פכ"ג) כיון שכך היתה הנהגתו של יוסף נתקיים בו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו. כיון שביקש לה' כל דבר היה ה' מצליח לו בכל מעשה ומעשה שהיה עושה. כן הוא בכל אדם, באשר הוא כשיהיה שם שמים שגור על פיו כל פעולה אשר יעשה יצליח. כי המתדבקים תמיד באמונת השגחת הבורא, מושגחים הם ביותר בהשגחה פרטית.

כי הקב"ה משלם מידה כנגד מידה כמו שהוא משגיח על מעשי ה' כך משגיחים עליו. כן אם האדם מרגיל עצמו בזה שבכל פעולה ומעשה שעושה מיחל לבורא, נעשים על ידו נסים ונפלאות הרבה.

יהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף (לט,ז)

ויהי אחר הדברים האלה הרהורי דברים היו שם. מי הרהר יוסף הרהר. אמר כשהייתי בבית אבא היה אבא רואה איזו מנה יפה היתה שם והיה נותנה לי, והיו אחי מכניסין בי עין הרע, עכשין שאני בכאן מודה אני לך שאני ברווחה.

פרשת וישב

א"ל הקב"ה הטליס, חייך שאני מגרה בך את הדוב. (בראשית רבא פז,ד) גם יוסף חשב כמו אביו, כשרווח לו ממריבותיו עם אחיו ושנאתם לא העיקה עליו עוד, גירה בו ה' את הדוב, והעמידו בנסיון הקשה של אשת פוטיפר, שוב הושלך יוסף אל המאבק התמידי המזין את ההתפתחות הרוחנית, כי אין מנוחה בעולם, והחיים הם תנועה בלתי פוסקת, למעלה או למטה, במישור הגשמי כמו גם ברוחני.

הגמרא במסכת יומא אומרת: רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף? אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים. בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית. ערבית לא לבשה לו שחרית, אמרה לו השמע לי אמר לה לאו, אמרה לו הריני חובשתך בבית האסורין, אמר לה ה' מתיר אסורים, אמרה לו הריני כופפת את קומתך, ה' זוקף כפופים, הריני מסמא את עיניך וכו' וכיצד עמד יוסף בנסיון הקשה הזה? שנראית לו דמות דיוקנו של אביו (רש"י).

חז"ל מגלים לנו, כי בשעה הקשה של הנסיון נזכר יוסף בדיוקנו של אביו, וזה מה שהצילו מן החטא.

וכאן שואל ר' מנחם מויטבסק זצל (בספרו פרי הארץ) אם יוסף עמד בנסיון בזכות דמות דיוקנו של אביו שנראתה לו, הכיצד מחייב את הרשעים שלא יתפתו לעצת יצרם שהרי הם לא זכו לדמות של אבא גדול כזה?

אלא דמות דיוקנו של יעקב הכוונה היא דרכו של יעקב בעבודת ה', והיא דרך האמת, כי בכח האמת יכל יעקב לשרוד את בית לבן ולהתמודד עם נסיון השנאה של אחיו עשו. יעקב ידע כי רגש האחוה והידידות, כשהוא בא מצד אומות העולם, יש לחשוש ממנו, לפי שבקשת הקירבה מצד הגוי מסוכנת וממיטה אסון,

אנו אמונים על דברי חז"ל: הלכה היא שעשו שונא ליעקב, ואם כך אין לנו לסמוך על אהבתם וחברותם. יעקב אבינו בקש מה' שיצילו "מיד אחיו מיד עשו", ונשא תפילה לדורות, על כל עם ישראל, שיצילם בכל המלחמות העתידות לבוא מבני בניו של עשו, ומכיוון שהמלחמות פושטות צורה ולובשות צורה - בקש יעקב רחמים על עמו שיצילם גם בזמן האחוה, כי מיד אחי דבוק למיד עשו, ותחת מסווה האהבה מתגלה פרצופו האמיתי של הגוי שמבקש להשמיד, להרוג ולאבד.

ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים (לט,ט)

יוסף אומר לאשת פוטיפר "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים"

צריך להבין:

1. ואילו היתה זו רעה קטנה, היה עושה אותה?
2. הלשון "וחטאתי" משמעה עבר, ומדוע לא נאמר "ואחטא" לשון עתיד, כלומר כאשר אעשה רעה זו הרי אחטא?

אלא מתשובתו של יוסף, ניתן ללמוד את מזימתו של היצר הרע, שהצטדק וטען, הלא ישנה מצוה גדולה הנקראת "תשובה" ואין דרך לזכות בה אלא ע"י עשיית עבירה, ומיד אח"כ "תשובה" לכן כדאי שתחטא כעת ותעשה תשובה, ובמקום שבעלי תשובה עומדים אין...

ענהו יוסף: ראשית, מדוע א"כ צריך לעבור עבירה גדולה, אני יכול להסתפק בקטנה שנית, "וחטאתי" כבר מספיק בעבר, יכול אני לקיים מצוה זו מבלי לעבור במזיד עבירה.

פרשת וישב

ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה (לט,יב)

בפרשתנו קוראים אנו ולומדים על ניסיונו של יוסף הצדיק, ועמידתו בו. מה מבקשת התורה ללמדנו בכך? הרי אין אנו צריכים לסיפור זה כדי לדעת את חומרת איסור העריות, שהוא מהעוונות החמורים שבתורה, דיברה מעשרת הדיברות, ואחת משלוש העבירות שעליהן "יהרג, ולא יעבור"! אבל, כבכל פרשיות התורה, יש כאן לימודים נוספים לאין ספור. הלך האחד הוא, שגם

כאשר האדם חש שהקריב קרבן על מזבח אמונתו ועקרונותיו, וכביכול משלמים לו מן השמיים רעה תחת הטובה שעשה - כיוסף הצדיק, שבהימנעותו מן העבירה העלילו עליו עלילה שפלה והושלך לבור כלא למשך עשר שנים - ידע נאמנה כי סוף השכר לבוא, ומבית האסורים יצא למלך!

ולקח נוסף: חז"ל מלמדים, שההסתה של אותה מרשעת פעלה את פעולתה, ויוסף היה על סף נקודת השבירה. התגלתה אליו דמותו של יעקב אבינו, ואמר לו: עתידים אחיך ששמן יכתב על כתפות האפוד של הכהן הגדול, לזיכרון עולם לפני ה' - רצונך ששמן יימחה מביניהם? מיד נמנע, ולא עבר.

מה ביקשו חז"ל ללמדנו בכך? את האמצעי הבדוק והמנוסה כנגד הסתות היצר הרע! כי זאת עלינו לדעת: אין לך אדם שאינו צופה לעתיד, ואינו מוכן להקריב מעט מנוחיות ההווה למען עתידו. הן זהו מותר האדם מן הבהמה. עקרת בית שמכינה קערת סלט, עובדת למען העתיד: במקום לאכול את העגבניות כמו שהן, לכסוס את הבצל ולכרסם את המלפפון, היא עמלה בחיתוך ותיבול וערבוב, כדי שבעבור שעה תוכל להגיש מאכל טעים יותר. בעלה עמל חודש תמים, למען המשכורת שבסוף החודש. ילדם לומד שנים רבות למען העתיד הממתין לו בסוף לימודיו. מי שעניו בראשו חוסך בתוכניות חיסכון, בקופות גמל וקרנות פנסיה. יכול היה בכסף זה לחיות טוב יותר בהווה, אבל מעדיף הוא לקמץ בהוצאותיו להבטחת עתידו.

ואם כך חוסך עבור מאה ועשרים שנותיו - מדוע לא יחסוך למען הנצח שמשנת המאה עשרים ואחת והלאה?

בנובהרדוק מספרים היו סיפור. מעשה בחבורת מבלי עולם, ריקים ופוחזים, שהיו שותים ומשתכרים בחבורה ומבלים ימיהם בבטלה. יום אחד תהו ואמרו: "חברה, הרי פעם נצטרך למסור דין וחשבון על מעשינו, מה יהיה?" נבוכו. לבסוף החליטו בתקיעת כף, שהראשון מהם שיעלה למרום יתגלה אל חבריו ויספר להם מה נעשה בדינו. כך יוכלו להתכונן לקראת הבאות.

לא עבר זמן רב, והראשון נפטר משחמת הכבד, מחלת השיכורים. כעבור כמה ימים התגלה לחבריו, ופניו שחורים כשולי קדירה. "מה קרה", נבעתו כולם. "חבר'ה", אמר להם, "הכל בסדר! תמשיכו לשתות, אבל תמנעו משתיית וויסקי!"

"וויסקי?" תמהו, "מה פירוש." "אספר לכם", אמר בעגמימות. "עליתי למרום, ושאלו: עסקת בתורה, הקדשת לה עיתים? שאלתי: מדוע היה עלי לעשות כך? ואמרו: מה השאלה, חייב היית לחשוב לעתידך בעולם העליון! עניתי: עזבו, היה לי 'ראש קטן'. לא חשבתי על העתיד, חשבתי רק על הנאות ההווה! שאלו: כגון מה? ועניתי: עשיתי חיים! שתיתי לשכרה! שאלו: יין? עניתי: יין! ערק? ודאי, ערק! וויסקי? אכן גם וויסקי! תמהו: מילא היין, מתוק. והערק, טעים. אבל הוויסקי - פוי, מריר הוא, איך יכולת לשתות! צחקתי, מה מבינים הם בוויסקי? נכון שבתחילה הוא מר, אבל אחר כך, הא, נעשה חמים בכל הגוף, וההרגשה כל כך טובה...! ואז נתנו עלי בקולם: אם כך, הרי שחשבת על העתיד! מוכן היית לשתות וויסקי מריר בשביל ההרגשה שאחר כך - אז מדוע לא הקצבת שעת לימוד בשביל העולם שאחר כך?! וגזרו את

פרשת וישב

דיני - אל תשאלו...!"

"על כך אני אומר לכם, חברה: המשיכו לשתות, אך רק לא וויסקי..."

מובן שזה הוא ליקחו של שיכור, שכן אין לך אדם שאינו מוכן לוותר מעט בהווה בשביל רווח גדול בעתיד. ועלינו לדעת, שהשקעה של שעת לימוד בהווה, של שעת שיעור תורה, נושאת רווחים גדולים הרבה יותר מהשקעה של עשרים שקלים שמזכה את המשקיע בפרס הגדול שבפיס, גם לו היה יודע את המספר מראש! היחס בין שעה כאן לחיי נצח שם גדול הרבה יותר! ומכל שכן, שהאדם אוכל פירותיה גם בעולם הזה. ומכל שכן, שהוא גם נהנה בשיעור התורה מנועם הלימוד, מאור הקדושה, מתוספת הידיעות, והרי זה רווח כפול ומכופל, הכדאי מכל צד.

אין שר בית הסהר ראה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו" (לט,כג)

רבי רפאל הלוי זצ"ל, בנו של הרב מבריסק, ספר כי כאשר ברחו לוילנא בשנת ת"ש, שאל אביו על פסוק זה: הפסוק מדגיש, ששר בית הסהר לא ראה כל דבר רע אצל יוסף, באשר ה' אתו. והרי לאמיתו של דבר, כל עצם ישיבתו של יוסף בבית האסורים היתה מחמת עלילה, ולא היה בידיו של יוסף כל עון, ומדוע, אפוא, נזקק לסיעתא דשמיא מיוחדת, כדי שלא יראו בו עון ופשע? אלא - אמר הרב מבריסק - רואים מזה, כי לולי הסיעתא דשמיא המיוחדת שהיתה לו, שהיה ה' אתו, כבר היה שר בית הסהר מוצא עוולות חדשות לטפול על יוסף בכל צעד ושעל. רק "**באשר ה' אתו**", לא טפל עליו שר בית הסהר עלילות שוא להתאנות לו.

"וַיֵּרָא שֵׁר הָאֲפִים כִּי טוֹב פֶּתֶר" ... (מ,טז)

שאלו לרבי **מאיר שלום מפוריסוב**: מה ראה יוסף לפתור חלומו של שר המשקים לטובה ושל שר האופים לרעה?

השיב: סיפורו של שר המשקים הכיל רק **מפעלות ה'**: גפן שעלתה כפורחת, אשכולות בשלים ונץ עולה.

בעוד שחלומו של שר האופים התבסס רק על **כוחי ועוצם ידי** : סלים ומיני מאפה מעשה ידי אדם.

חלום כזה איננו מבשר טובות...

"וְלֹא זָכַר שֵׁר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ" (מ,כג)

אשה קשישה וערירית שעברה את השואה, נעזרה במשך שנים רבות באחת משכנותיה שהגיעה אליה מידי יום וסייעה לה בכל ענייניה. הקשישה במשך הזמן הלכה ונחלשה והכל הבינו שלא נותר לה הרבה זמן להגיע לעולם שכולו טוב. גם השכנה שבאה לעזור לה הרגישה בכך, ובאחד מן הימים לאחר שסיימה לעזור לזקנה אמרה לה: "אני מבקשת שתזכרי אותי בצוואתך."

המסר היה מובן וכאילו אמרה לאותה זקנה אני הרי עזרתי לך במשך תקופה ממושכת מן הראוי שתזכרי אותי. הקשישה לא הגיבה, לאחר זמן הלכה לעולמה. משפתחו את הצוואה ראו בחלקה הראשון שהיא אכן כותבת שדירתה הגדולה תועבר לידיה של שכנתה שכה עזרה לה, אך בנספח שהיה מצורף לצוואה,

פרשת וישב

שנכתב אגב, באותו יום שבו בקשה השכנה לזכור אותה. נכתב שהדירה תועבר למישהו אחר .

וזה משום שהוברר למפרע את כוונתה האמיתית של השכנה, שכל כוונתה לעזור זה כדי לזכות בביתה של הקשישה וממילא לא מגיעה לה כלום!

"ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו... " מזכיר לנו משהו לא?!